

KIÁLLÍTÁSOK – MŰHELYEK

- Névjegy. Az MMA Ipar-
művészeti és Tervezőművészeti
Tagozatának kiállítása az
esztergomi Szent Adalbert
Központban (*Simon Károly*) **2**
- A nézés öröme. Molnár Edit
fotóművész kiállítása a Vigadó
Galériában (*Szarka Klára*) **6**
- A kortárs magyar zománc-
művészet fővárosa. Negyvenéves
a kecskeméti Nemzetközi
Zománcművészeti Alkotótelep
(*íjf. Gyergyádesz László*) **9**
- Új energia – új generáció. IV.
Nemzetközi Szilikátművészeti
Triennále Kecskeméten
(*Novák Piroska*) **15**
- Van-e a fának lelke? Trón-
székek, kollázsképek – Mezei
Gábor belsőépítész kiállítása
a győri Magyar Ispitában
(*Kernács Gabriella*) **21**
- Dobozba zárt művek. Szilágyi
Júlia textilművész kiállítása
a budapesti Palmetta Galériában
(*Terdik Szilveszter*) **26**
- Laudáció Ambrus Éva keramikus-
művész akadémiai szék-
foglalójához (*Schrammel Imre*) **28**

ÉRTÉKŐRZÉS – ÉRTÉKMENTÉS

- Adatok, érdekességek a Várkert-
bazar építéstörténetéhez
(*Csáki Klára*) **31**
- Szent Walburga olaja (*Terdik Szilveszter*) **36**

IN MEMORIAM

- Száz éve született Z. Gács György (*Bobus Zoltán*) **40**
- Ezüstös cseppek, láthatatlan könnyek. Emlékezés Remsey
Flóra (1950–2014) textilművészre (*Webner Tibor*) **41**

KÖNYV – HÍREK

- Katharina Roters: Hungarian Cubes (*Készman József*) **45**

TARTALOM

MAGYAR IPARMŰVÉSZET HUNGARIAN APPLIED ARTS

EXHIBITIONS – WORKSHOPS

- Mark. Exhibition of the
Hungarian Academy of Art's
Section of Applied Arts and
Design in Esztergom
(*Károly Simon*) **2**
- The joy of looking. Exhibition
of photo artist Edit Molnár at
Vigadó Gallery (*Klára Szarka*) **6**
- Kecskemét—the capital city of
contemporary enamel art. On
the 40-year-old International
Studio of Enamel Art
(*László Gyergyádesz, Jr*) **9**
- New Energy—new generation
The 4th International Triennial
of Silicate Arts in Kecskemét
(*Piroska Novák*) **15**
- Do trees have souls? Thrones,
Collages—Exhibition of interior
designer Gábor Mezei in Győr
(*Gabriella Kernács*) **21**
- Works closed in boxes. Exhibition
of textile artist Júlia Szilágyi at
Palmetta Gallery, Budapest
(*Szilveszter Terdik*) **26**
- Laudation at the academic
inaugural ceremony of ceramic
artist Éva Ambrus
(*Imre Schrammel*) **28**

SAFEGUARDING VALUES

- Data to the history of the building
of the Castle Garden Bazaar,
Budapest (*Klára Csáki*) **31**
- Saint Walburga's oil (*Szilveszter Terdik*) **36**

IN MEMORIAM

- On the centenary of the birth of applied artist and painter
György Z. Gács (*Zoltán Bobus*) **40**
- In memory of textile artist Flóra Remsey (*Tibor Webner*) **41**

BOOKS

- Katharina Roters: Hungarian Cubes (*József Készman*) **45**

Névjegy

Az MMA Iparművészeti és Tervezőművészeti Tagozatának kiállítása az esztergomi Szent Adalbert Központban

■ A Magyar Művészeti Akadémia (MMA) Iparművészeti és Tervezőművészeti Tagozata elhatározta, hogy bemutatkozik a nagyközönségnek, az iparművész- és képzőművész-társadalomnak, és nem utolsósorban az MMA minden tagozatának. A kiállítás címe *Névjegy*. Mit jelent ez? Valóban azt, amit a cím jelöl. Az első, 75 négyzetméteres teremben egymás mellett függ a tagozat kiemelkedő életművel rendelkező 36 akadémikusának arcképe, alatta az alkotók hitvallása, legfontosabb díjazott munkáinak jegyzéke. A következő két nagy teremben (82 és 215 négyzetméter) minden alkotónak egy-egy munkája kerül bemutatásra, melyet maga választott ki, s melynek témája és karaktere a legjobban jellemzi az alkotó munkásságát, s mint ilyen, lényegében az ars poetica vizuális illusztrációja. Az alkotók alig várták, hogy egymás mellett lássák önmagukat, vajon milyen az összképük. Izgatta őket, hogy vajon milyen hatással lesznek a nézőkre. Ez különösen azért fontos számukra, mert az iparművészeti-tervezőművészeti terület mind műfaji, funkcionális és stílusi tekintetben messze nem áll olyan szoros viszonyban, hogy közös megjelenésükkel egymás hatását erősítsék, legalább úgy, mint negyedszázaddal ezelőtt. Az érintett szakterületek: textil-, kerámia-, por-

lyet maga választott ki, s melynek témája és karaktere a legjobban jellemzi az alkotó munkásságát, s mint ilyen, lényegében az ars poetica vizuális illusztrációja. Az alkotók alig várták, hogy egymás mellett lássák önmagukat, vajon milyen az összképük. Izgatta őket, hogy vajon milyen hatással lesznek a nézőkre. Ez különösen azért fontos számukra, mert az iparművészeti-tervezőművészeti terület mind műfaji, funkcionális és stílusi tekintetben messze nem áll olyan szoros viszonyban, hogy közös megjelenésükkel egymás hatását erősítsék, legalább úgy, mint negyedszázaddal ezelőtt. Az érintett szakterületek: textil-, kerámia-, por-

Hager Ritta:
Folyamat, gobelin /
Ritta Hager:
Process. Tapestry
[2009–2010]

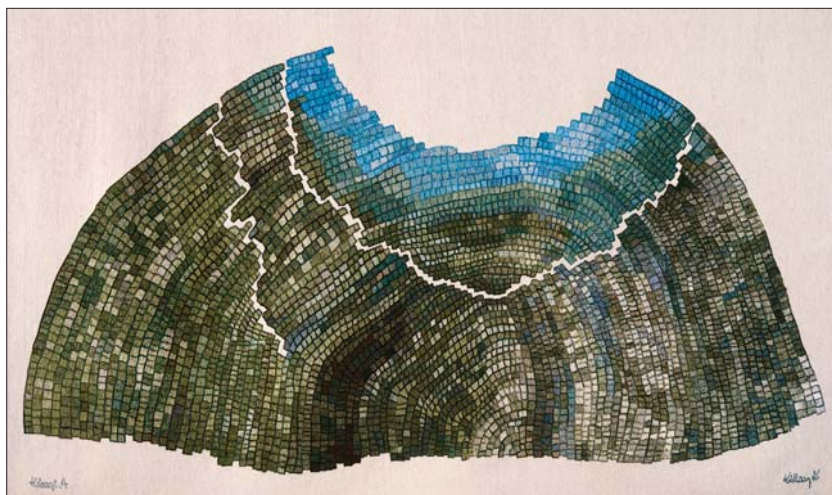
Lelkes Péter:
ICN 2000
 tolmáskészülék.
Gyártó: Digiton Kft. /
Péter Lelkes:
ICN 2000 interpreter
device. Produced by:
Digiton Co.
 [1999]

hat, progresszív érdekeket szolgálhat, ha *a művész, a megrendelő, a beruházó és a döntéshozó* ezt tökéletesen felismeri és következetesen képviseli.

A környezetünk minőségének tervezésében döntő jelentőséggel bíró iparművészet és tervezőművészet hatóköre több mint két évtizede változatlan, sőt romló, mellőzött helyzetben van. A kezdet a professzionális művészetet védő zsűrirendszer megszüntetéséhez, illetve ennek okaként (?) a művészet állampolgári jogának deklarálásához köthető. Ezek után megszűntek az iparművészeti boltok, megszüntették a beruházási összegekből a kétezrelékes művészeti célú támogatást.

Molnár Imre: Könyvborító és -kötés, grafika /
Imre Molnár: Book cover and binding, graphics
[Szemadám György: Vándorok könyve]
 [2009]

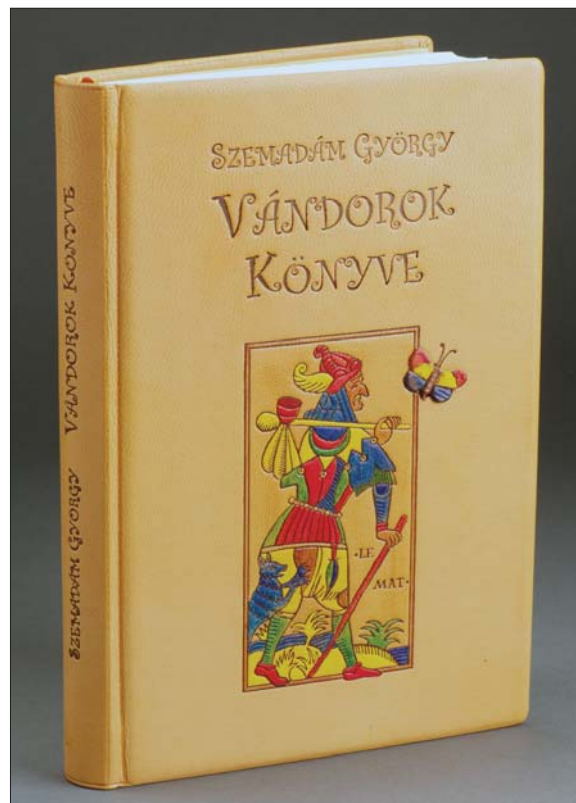

Kókay Krisztina:
Várhegy, gobelin /
Krisztina Kókay:
Castle Hill. Tapestry
 [1995]

celán-, üveg- és ötvösművészet, belsőépítészet, alkalmazott grafika, ipari formatervezés.

Tudjuk, hogy az iparművészet klasszikus értékrendjét meghatározza a mű alapértéke (a felhasznált anyag és a technológia), a használati, az esztétikai, majd végül soron a társadalmi értéke (alkalmazott és általános művészeti funkció környezeti szerepben).

Ez utóbbi a leginkább problematikus, a legnehezebben elemezhető, mert az előző jellemzőkhöz képest további komplex tervezésfilozófiai összetevői vannak. A lényege azonban az, hogy kiemelkedően kollektív irányban, hosszú távra ható élményt nyújt-

szabb távon, s mekkora hatást gyakorolhatna a tárgy- és környezetkultúrára. Látni lehetne, hogy az említett társadalmi érték mit számít, s hogy a jövő környezetének humán alakításában mennyire sorsdöntő a szerepe. Amióta a művészet gyakorlása állampolgári jog, a *valós és hatékony* érdekvédelme megszűnt, a professzionális iparművészeti műfajok egymástól elidegenedve működnek, így átütő hatékonyság nem képzelhető el. Az MMA összefogó szerepe kitűzött céljai között is döntő jelentőségű, ez azonban egyik napról a másikra nem tud megvalósulni. Az Iparművészeti és Tervezőművészeti Tagozat lenne ismét képes arra, hogy az iparművészet ágazatai között a *szemléleti és gyakorlati* átjárást segítse. Képes lehetne egy olyan, hosszabb távra ható szervező tevékenységre, mely spontán módon nem képes kialakulni. Ha fejleszteni, hatni akarunk, átgondolt, újragondolt, végső soron tervezett, előremutató szemlélet nélkül erre már nincs mód. A nyolc műfajt integráló tagozat tagjainak méltó módon kell képviselniük az iparművészet egészét. Magasabb szinten, *gyakorlatiasabban és eredményesebben* kell képviselniük az „egész”-séget, mint korábban azok a szervezetek, amelyek „hivatal-

Kótai József: Krisztus megkeresztelése, bronzplasztika / József Kótai: The Baptism of Christ. Bronze sculpture [1998]

Jahoda Maja: Új köztemető ravatalozója, Győr / Maja Jahoda: Funeral home. New Public Cemetery, Győr [1986]

Bakos István: Mino-naptár / István Bakos: Mino Calendar [1983]

A működést élénkítendő szükség lenne *állandó* kortárs iparművészeti kiállításra, azaz kortárs-múzeumra. Elképesztő, hogy ez mi mindent oldana meg hosz-

**Sára Ernő: Magyar Nemzeti Bank, embléma /
Ernő Sára: National Bank of Hungary. Emblem**
[1991]

ból” támogatták a művészetet, illetve a művészeket, beleértve az egyetemeket is. Hogy ez megvalósulhasson, a tagozat minden tagjának tudnia kell képviselni, az általuk gyakorolt szakterületek kompetenciáin túl, a művészet jelenét, jelentőségét, jövőképét és minőségét.

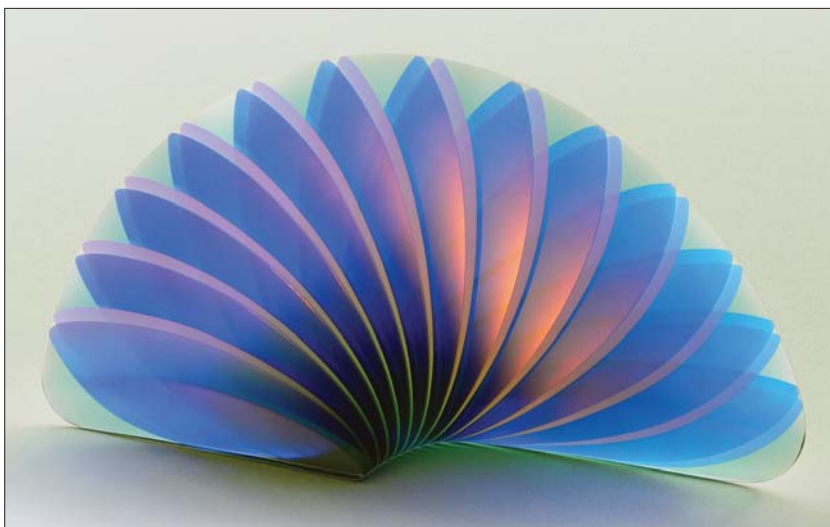
Első lépésként saját működési területünkön kell megteremtünk ismét azt a közös nyelvet, mely két-három évtizeddel ezelőtt még létezett, és annak is azt a részét, aminek nem volt ideológiai természete. Ezt a munkát permanens tevékenységként kell végezni. Mindez erősítené az akadémiai tagság közös nyelvét is, hogy szélesebb horizonton, magasabb szinten és eredményesebben tudjon működni. Első lépésként e célt exponálja a tagozat a 2014. őszi kollektív bemutató kiállításával Esztergomban.

SIMON KÁROLY
tervezőművész

(Névjegy. A Magyar Művészeti Akadémia Iparművészeti és Tervezőművészeti Tagozatának kiállítása. Szent Adalbert Központ, Esztergom, 2014. október 9–november 9.)

A fotókat az MMA Iparművészeti és Tervezőművészeti Tagozata
bocsátotta rendelkezésünkre.

**Lukácsi László: Szirmok, üvegplasztika /
László Lukácsi: Petals. Glass sculpture**
[2012]

A nézés öröme

Molnár Edit fotóművész kiállítása a Vigadó Galériában

■ Számomra Molnár Edit fotóművész története a fán kezdődik. Azon a magas fán, amelyen olyan szívesen időzött a rákospalotai házuk kertjében. A dús lomboszat jótékonyan eltakarta az apró lánykát, aki a megfigyelő tökéletes pozíciójából legejtette a szemét a valóság édes-bús, szomorú-mulatságos, elevenen burjánzó látványain. Ő még nem tudta, de már akkor fotográfus volt. Olyanfajta ember, aki a pusztán nézésben örömet leli, és aki bár ugyanazt nézi, amit mi is, többiek, egyszerű földi halandók, de látni nálunk mindig sokkal többet és valahogyan másként is lát. Már akkor eljegyezte magát a fotográfiával, amikor még kamera sem volt a kezében.

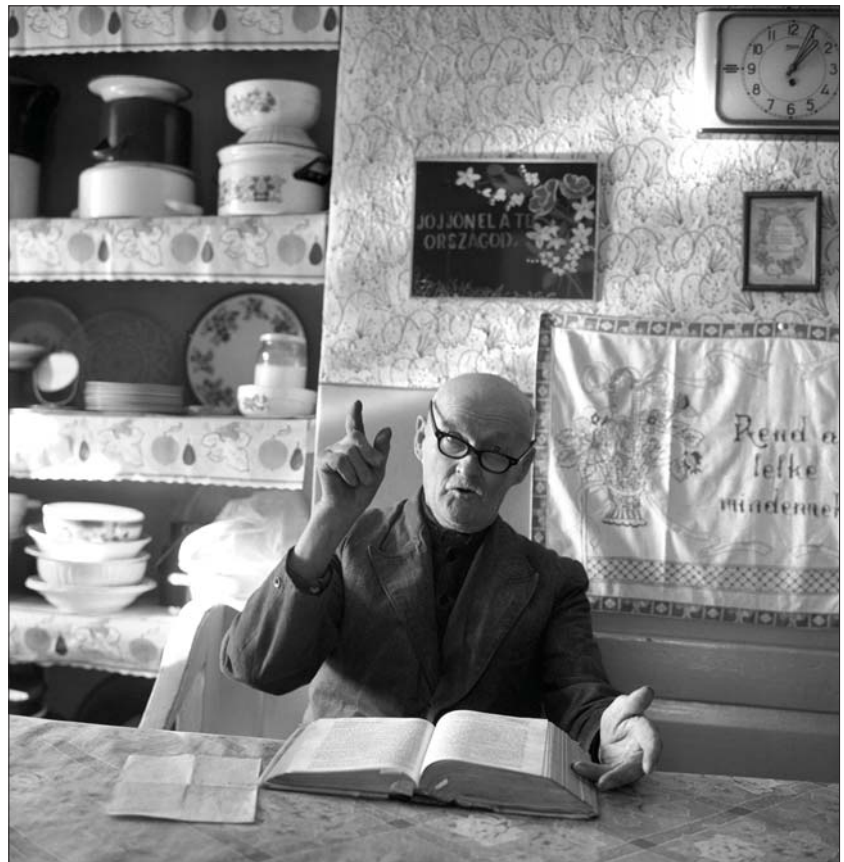
Pedig a sors meglehetősen kacskaringókat rajzolt az életébe. Így eshetett, hogy a magyar kultúra egyik avatott krónikása, Molnár Edit történetesen Belgiumban született. Mint igazi megfigyelő tán többet és alaposabban tanult mások sorsából gyerekként is. Megtapasztalta a nehéz időkben küszködő szülei, nagyszülei sorsát, de azt is jól látta, hogy akiben van kitartás és önbecsülés meg egy jó adag bátorság, az dacolhat a körülményekkel. Ne hagyj magad! – hallotta nem egyszer az édesapjától, és megfogadta a tanácsot. Megtanult küzdeni azért, amit fontosnak érzett. Képes volt elmélyülni és fegyelmezetten tanulni, dolgozni, ha értelmét látta, de az ostoba és fölösleges korlátokat áttörte, ha bírta. Ha nem, hát kikerülte.

Elküldték a boltba kenyérért, meglátott útközben egy szép csokor pünkösdirózsát, és azt vette meg. A gimnáziumban azt tanulta, ami érdekelte, mást nem. Iskolából jövet, köpenyben és táskával egy telefonfülkéből hívta föl a Magyar Fotó Állami Vállalatot, hogy jelentkezne riporternek. Másnap, 16 évesen beállított iskolatáskával és nagy copffel a céghez. Magabiztosan előadta, hogy az iskolát mellőzi, riporter akar lenni. Nem hiszem, hogy addig és azóta láttak volna olyan magabiztos csitrit, mint amilyen Molnár Edit volt. Otthon csak egy hónapra rá merte elmon-

dani, hogy már nem iskolás, addig ugyanis köpenyben és táskával járt be dolgozni a Magyar Fotóhoz.

Az a híres-nevezetes *Tavaszi Tárlat* 1957-ben, tán az volt a döntő momentum. Az ifjú riporter rácsodálkozott a modern magyar képzőművészetre. Nem volt igazán képzett esztétikából, de a minőséget csalhatatlanul megérezte, ahogyan később is mindig az életében. Így aztán ismeretsége és barátsága Kondor Bélával szinte röpítette őt előre a pályáján. Első igazi kiállítási képét is róla készítette.

**Molnár Edit:
Tarr András, a bibliás
ember / Edit Molnár:
András Tarr,
the Scripturist
[1976]**

→
Molnár Edit:
Veres Péter /
Edit Molnár:
Péter Veres
[1968]

Molnár Edit a hatvanas évek elejétől találta meg a helyét igazából, akkor kezdte el azt és úgy fényképezni, amiben értelmet és örömet talált. 1961-ben harmas tárlaton – Balla Demeterrel és Tillai Ernővel – állt a közönség elé. A szakma rácsodálkozott, a szélesebb értelmiségi közönség pedig megtanulta a nevét. Onnantól fogva biztos léptekkel járta az útját. Utólag visszatekintve, a páratlan életmű ismeretében, az lehet a naiv utókor benyomása, hogy Molnár Edit szakmai útja egyenes vonalban haladt előre. Magától értetődő könnyedséggel. Nem egészen. Minden nap meg kellett küzdenie azért, hogy betölthesse a hivatását. Hogy az igénytelen, lélektelen mennyiségi képtermelés helyett a maga kiforrott, elmélyült, időigényes módszereivel fotografálhasson. Hiszen hírügynökségi fotóriporter volt, akinek mindenáron képet kellett vinnie a helyszínről. Ő viszont néha elő sem vette a kameráját az első alkalommal, ha egy-egy író, művészt meglátogatott. Beszélgetett, ismerkedett, figyelt. A modell pedig észrevétlen föloldódott a jelenlétében. Nem csoda. Mindig felkészülten, olvasottan kereste föl híres alanyait.

Mi hajtotta? Hírnév? Siker? Nem. A kiapadhatatlan kíváncsiság. Az a gyermekkorból töretlenül megőrzött boldog világra-csodálkozás, amely a rákospalotai fa lombkoronájában olyan jól elszórakoztatta órákon át. Ennek köszönhetjük a pótolhatatlan Molnár Edit-i arcképcsarnokot, amely nélkül a múlt század magyar kultúrája nem kötődhetne hozzánk érzéki erővel. Nem sorolom tőle az ikonikus képeket Hatvany Lajosról, Illyés Gyuláról, Kassák Lajosról vagy Pilinszky Jánosról, és sok más irodalmi és kulturális nagyságunkról, sem a Kondor-triptichont, amely nélkül a magyar fotográfia egyik csúcsa. Nem kell ezeket felidézni, már benne élnek a közös emlékezetben, ahogyan az ablaknál ülő és a fénybe néző Veres Péter arca is.

Az autodidakta szegényparaszt népi író, Veres Péter *Gyepsor* (1940) című elbeszéléskötete mélyen megérintette Molnár Editet. Amikor az író szűkebb pátriájában, Balmazújvárosban meglátta a karakteres gyepsori parasztarcokat, vérbeli riporterként fogott hozzá megörökítésükhöz. Tudta, hogy ez az ember-típus és az általa teremtett kultúra végérvényesen el

fog tűnni a múlt század végi modernizáció kavargásában. A hetvenes évek közepétől a nyolcvanas évek elejéig többször járt és fényképezett a Gyepsoron, végiglátogatta Balmazújváros jellegzetes tereit, helyeit. Megörökítette a múltat magukban hordozó véneket, de azt a változást is, ami egyaránt átformált embert és környezetet. Azt, ahogyan a bibliás embert körülvevő tradicionális tárgyi miliőbe ekkorra már belekeveredett – a rendezett stélázsik és a hímzett falvédő mellé – a múlt század végének jellegzetes, plasztikból készült faliórája. Vagy ahogyan a nyakig begombolt ingű, sötét ruhás és kalapos parasztok mellett feltűnnek a gumicsizmás, melegítő, svájcisapkás térszolgálatosok meg a városiasan öltözött fiatalok. Hasonló sokféleséget mutat az akkor 92 éves Dobi Imre családi képén a nemzedékek egymásmellettsége. Veres Péter íróasztal gyanánt egyszerű konyhaasztalon dolgozott. Tárgyi környezete mindent elárul róla. A képszáron kikandikáló súlyos nagyszekrény, a jelleg-

zetes riglis osztott ablak, ahonnan árad rá a fény, és a fésülködőtükör, alatta az elmaradhatatlan sötét kalap. Mindez látványban is odahelyezi őt, ahová tartozott: a parasztok közé. A fotográfus tudatosan választotta meg a képkivágást, és keretezte be alakját környezetének attribútumaival.

Molnár Edit egyszerű riportja csak most, a 21. század elején mutatkozhatott meg átfogó teljességgel a Vigadó Galéria tárlatán és az ebből az alkalomból megjelent katalógusban. Emléket állítva annak az írónak és politikusnak, aki egy ország számára vált családias meghittséggel Péter bácsivá, az ő egykori földijeinek, a nehéz sorsukban is egyenes gerincű magyar szegényparasztoknak. Gyerekeiknek és unokáiknak,

akik elkötelezetten vagy homályos öntudatlanságban, de tovább hordozzák a múltat mai életükben is.

Memento ez a képsorozat a fotótörténet számára is. A klasszikus magyar dokumentarizmusé, az igazi fotóriporté. Köszönet érte annak, aki a fényérzékeny anyagon művészi képsorrrá rögzítette a rég eltűnt világot, Molnár Editnek.

SZARKA KLÁRA
fotótörténész

(Molnár Edit Gyepsoni emberek tegnap és ma című kiállítása. Vigadó Galéria, Budapest, 2014. július 9–szeptember 20.)

Az írás a kiállítás megnyitóján elhangzott beszéd alapján készült.

Molnár Edit:
Dobi Imre, Veres Péter
harcostársa, a Nemzeti
Parasztpárt egykori
balmazújvárosi elnöke
92 éves korában,
családi körben /
Edit Molnár: Imre Dobi,
92, Companion of
Péter Veres, one-time
President of the
National Peasant Party
of Hungary in Balmaz-
újváros, in the Circle
of His Family
[1987]

A kortárs magyar zománcművészet fővárosa

Negyvenéves a kecskeméti Nemzetközi Zománcművészeti Alkotótelep

→
Mihail Calkalamanidze:
Szántó-vető / Michael
Tsalkalamanidze:
Ploughman
 [1983] zománcozott
 vörösréz, zománcozott
 vörösréz fólia
 applikáció / enamelled
 copper, enamelled
 copper foil application
 [26x26 cm]

„A művész, aki ezen a területen alkot, olyan látványt varázsol elő a tűz segítségével, amely látványt nem lehetne a festészet vagy grafika nyelvén elmondani. Azok a finom vonalak, repedések, foltok, összeegyezők csak a tűzben tudnak létrejönni. [...] Nem helyettesíthető semmivel az a hatás, amit a tűzből kivett mű látványa nyújt. Más, amikor a lemezre felviszem a zománcot, és más abban a pillanatban, amikor a tűzből kivesszem, sőt más a hűlés különböző fázisaiban. Az anyagok válasza erre az elemi változtató erőre, a tűzre, olyan sokszínű, amit semmi más módon nem lehet előcsalogatni.”¹

„Amikor Kecskeméten létrehoztuk a zománcművészeti alkotótelepet, az volt vele a szándékunk, hogy egyben megismerjük alapjaiban a magyar népművészetet, s így a felületes díszítésre való alkalmazása helyett számunkra – művészek számára – bizonyos identitástudatot is adott; megtudhattuk, mégis miből táplálkoznak a magyarság ősi gyökerei. E szándékunkat jó értelemben kell felfogni! Itt nem arról van szó, hogy valaki ellenére, valaki ellen van!... Hiszen a külföldi művészek is itt fedezték fel népművészeti mondanivalójukat, miután ráébredtek saját gyökereikre. Mert a népművészet akárhol is keletkezett, mindig szerkesztett művészeti forma, amely mindig azonos indítékú, tehát az emberből »táplálkozik« és a természethez kapcsolódik.

[...] Megtaláltuk mindazokat a motívumkincseket, amelyeket átültethetünk a saját művészetünkbe, így – ezáltal – a népművészet is bekerülhet a »nagy« áramlatba. Ettől

Fotó: Kiss Béla

Goór Imre:
Aranymetszés /
Imre Goór:
Golden Section
 [1983] domborított,
 zománcozott vörösréz
 / embossed, enamelled
 copper [20x62 cm]

Fotó: Kiss Béla

sajátos a kecskeméti zománcművészeti műhely és ettől magyar.”²

Íme, két olyan idézet, melyek mellé legfeljebb Kátai Mihály „*Tehát mi a zománc?*” kezdetű alkotásfilozófiai klasszikusa³ kívánczik, ha éppenséggel lényegre törő rövidséggel, ámde nemes emelkedettséggel szeretnénk megosztani másokkal az ünnevelt legfőbb fundamentumait. Azokat, amelyek évtizedeken át meghatározták a kecskeméti Nemzetközi Zománcművészeti Alkotótelep működését, szellemiségét, s bizonyos értelemben, illetve változó mértékben az itt született művek stílusát is.

Az első idézetben Báron László, az egyik legegységibb életművel bíró kortárs zománc-képzőművésziünk, próbálta ily módon érzékeltetni egyéni motivációját, s a zománc minden más művészeti technikától, anyagtól való különbözőségét. Nyugodtan állíthatjuk, hogy egyes sajátosságai, így különösen az alkotónak a zománcanyaggal való speciális együttműködésének igen

Fotó: Kiss Béla

Ruan Chun Lin:
A béke tavasza /
Ruan Chun Lin:
The Spring of Peace
[1988] *aranyozott*
vörösréz tál, kínai
rekesz-zománc / gilded
copper bowl, Chinese
cloisonné enamel
[Ø 25,4 cm]

Fotó: Kiss Béla

időigényes és rendkívül érzékeny volta miatt, a képző- és iparművészeti műfajok közül ez igényli az egyik legnagyobb szellemi és technikai befektetést. Már csak emiatt is csupán a legmagasabb szinten szabadna művelni. Azonban ezzel szemben a művészet fogalmát a „szépességgel” összekeverő nagyszámú dilettáns a zománcművészetet is megmérgezi. (Ami sajnálatos módon részben beszivárgott a kecskeméti telepekre is, különösen az elmúlt évek során.) A második idézet pedig egyfajta küldetésnyilatkozat, melyben Turi Endre, a kecskeméti szimpóziumok második honalapítója, áll ki teljes mellszélességgel a Kátai Mihály által a hetvenes évek közepén meghirdetett út mellett.

S akkor még volt választási lehetőség. A zománc a hatvanas években kissé talán váratlanul jelent meg újra a magyar művészetben. Az alkotók többsége részéről szinte már az első pillanatban társult hozzá a zománc képzőművészeti jellegű megközelítésének az igénye, aminek révén gyorsan elfelejtődött az ötös-séghez való több évezredes kötöttség is. Mindehhez nélkülözhetetlen alapot nyújtottak a – korabeli kultúrpolitikát ügyesen kijátszó/kihasználó – gyári szimpóziumok.⁴ A négy magyarországi gyár (Salgótarján, Kecskemét, Budapest, Bonyhád) közül, ahol zomán-

←
Mayer Berta:
Zománc I. /
Berta Mayer:
Enamel, I
[1992] *zománcozott*
acéllemez /
enamelled steel plate
[40x30 cm]

Ludmilla Zajcsikova:
Karácsony /
Lyudmila Zaichikova:
Christmas
 [2010] *zománcozott*
acéllemez /
enamelled steel plate
 [30x40 cm]

cozással (is) foglalkoztak, először az utóbbiban rendeztek zománcművészeti alkotótelepet, 1968 augusztusában, Lantos Ferenc irányításával. Salgótarján 1971-től kezdve az Országos Zománcművészeti Biennálék helyszíne volt, míg Budapesten 1962 és 1976 között, a Lampart Zománcipari Művek Központi Laboratóriuma és a Magyar Iparművészeti Főiskola együttműködésében, Albert Péter vegyészmérnök és Z. Gács György vezetésével megvalósulhatott a zománctechnika fakultatív oktatása.

A műfaj központja azonban mégis Kecskemét lett. Ennek első mozzanata 1962-re datálható, amikor a Lampart ZIM kecskeméti gyárának mérnökei és vegyészei felajánlották a helyi, illetve a műkerti Alkotóházban dolgozó művészeknek (például Goór Imre, Stefániay Edit, Simon Balázs, Turi Endre), hogy próbálják ki az általuk kifejlesztett színes zománcokat. Az előzmények közül nem felejtkezhetünk el az 1965-ben Kecskeméten megrendezett *Nemzetközi Zománcipari Konferenciáról* sem, melyet egy zománctörténeti kiállítás is kísért a Katona József Múzeumban. A tárlaton részt vevő húsz kortárs alkotó között ott volt Kátai Mihály is, akinek zománckompozícióját (*Etruszk*

→
Kátai Mihály:
Alföldi látomások I. /
Mihály Kátai:
Visions of the Great
Hungarian Plain, I
 [1981] *zománcozott*
vörösréz / enamelled
copper [20x20 cm]

fríz) jelentős méretei miatt kénytelenek voltak a vasútkerti épület főbejárata előtt felállítani.

Lantos Ferenc mellett éppen Kátai volt az, aki műveivel, szellemiségével, teljességre törő alkotásfilozófiai rendszerével a hetvenes évek első felében már egyértelműen kiemelkedett a műfaji önállósodás útján elindult zománcművészet hazai képviselői közül. Pedig a műfaj e korai, alapvetően mindenki számára nyitott kísérletező, s teljes joggal progresszívnek tekinthető szakaszában olyan, alapvetően más területen elismert kiválóságok is próbálkoztak – elsősorban Lantos környezetében – mint például Gyarmathy Tihamér, Papp Oszkár, Pauer Gyula, Bak Imre, Fajó János, vagy Pinczehelyi Sándor. (Tapasztalataim szerint e ténnyel a zománcot gondolkodás nélkül a giccs fogalmával azonosító művészek és művészettörténészek a mai napig nem tudnak mit kezdeni.) Igaz, közülük csupán Papp Oszkár tartott ki több éven keresztül a műfaj mellett, de mégis tisztában kell lennünk azzal, hogy Lantos tevékenységében megvolt a lehetősége egy másik forgatókönyv érvényesülésének is. Tehát az, hogy jelentős részben éppen Kátai Mihálynak volt köszönhető a kecskeméti Nemzetközi Zománcművészeti Alkotótelep megalapítása (1975).

július 15. és augusztus 15. között zajlott le az induló „évfolyam”), erőteljesen meghatározta a későbbi történéseket. Eleinte csak a kecskeméti telepét, de azon keresztül hamarosan szinte a teljes magyar zománcművészet jövőbeli útját. Ennek folyamatáról, így például az első évtized meghatározó érvényű kecskeméti alkotótelepi programokról azonban már több alkalommal is részletesen írtunk. Ahogy arról is, hogy 1984-ben létrejött az egész éves alkotómunkára is lehetőséget adó Nemzetközi Zománcművészeti Alkotóműhely, mely a Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskola (GAMF) helyett hamarosan állandó helyszínévé válik a nyári szimpóziumoknak.

De mi történt azóta, hogy megrendezhettük a valaha volt legnagyobb és legátfogóbb kortárs magyar zománcművészeti tárlatokat,⁵ illetve megjelentethettük e folyóirat lapjain az első kortárs műfajtörténeti összefoglalónkat⁶? Az alkotóműhely és az alkotótelepek sokáig stabilan működtek, a szellemi és művészeti folyamatosság letéteményese egészen a közelmúltig a már 1984-ben összeállt triumvirátus (Turi Endre, Pap Gábor és Gyergyádesz László) volt. Igaz, az évek folyamán a Bács-Kiskun Megyei Közgyűlés fokozatosan csökkentette a támogatást, s volt, hogy a gyűjtemény sorsa is kérdésessé vált, azonban ennek ellenére mint önkormányzat által fenntartott, s egész évben működő professzionális alkotóművészeti intézmény fennmaradt, s e téren talán az utolsó mohikán volt hazánkban. A közelmúltban történt szervezeti, fenntartói változások is az értékmentés, a zománc tovább éltesítésének reményét hordozza, hiszen 2012. január 1-jétől Kecskemét Megyei Jogú Város egyértelműen e célból vette át az intézményt a megyétől. A műhely jelenleg tehát egy gazdasági társaság (Kecskeméti Kortárs Művészeti Műhelyek Nonprofit Kft.) részeként működik, a társaságban a Nemzetközi Kerámia Stúdió, a Forrás Kiadó, illetve a Népi Iparművészeti Gyűjtemény és a Katona József Emlékház is megtalálható.

A negyvenedik év megünneplése már e keretek között zajlott. Sajnos, ennek bizonyos mozzanatait, de mindenekelőtt bántó visszhangtalansága túlságosan is pontosan tükrözte a kecskeméti műhely és a magyar zománcművészet hazánk művészeti életében elfoglalt

jelenlegi mostoha helyzetét. Mégis örömmel gondolhatunk arra, s lokálpatriótaként is büszkék vagyunk rá, hogy Kecskeméten – az alkotótelepeken és az alkotóműhelyben egyaránt – mintegy négyszáz alkotó fordult meg a világ minden tájáról, s hagyta itt ebben

Fotó: Kiss Béla

**Nyikolaj (Nikosz)
Maszteropoulos:
Kompozíció /
Nicolai (Nicolaos)
Masteropoulos:
Composition**

[1987] *zománcozott
vörösréz / enameled
copper* [62x42 cm]

Kana Ram Lomror:
Álomutazás /
Kana Ram Lomror:
Dream Journey
 [2002] *zománcozott*
acél / enameled steel
 [30x42 cm]

Kosztá Zsófia:
Pörgettyű /
Zsófia Kosztá:
Spinning top
 [2009] *fa,*
zománcozott vörösréz,
rekeszzománc / wood,
enameled copper,
cloisonné enamel
 [31 x Ø 18 cm]

az egyedülálló gyűjteményben szellemének és kezének együttes lenyomatát. A szakembernek, a mindenkor kiállításlátogatónak különleges élményt nyújt az etnikumok (például litván, lengyel, svéd, kínai, örmény, gagauz, csuvas, indiai, és meghatározó módon és nagy számban az oroszok⁷) és a különleges egyéniségek ily nagyszámú jelenléte, ahogy lehetőség van a több ezer éves zománcművészet legkülönbözőbb technikáinak (például szitazománc, aszúrzománc, rekeszzománc) vizsgálatára is. De az elmúlt évtizedek művészeti irányai is nagy változatosságban vannak jelen, a konzervatívnak és a progresszívnek minősítettek egyaránt. Mindenekelőtt e gyűjtemény mégis annak a legfőbb dokumentuma, hogy e különleges anyag megértése, a vele való alkotói együttműködés egész embert kíván, s hogy miként lehet valóban műfajszerűen, „zománcul beszélni”.

Sajnos, számos gond lengi körül az évfordulót, pontosabban ezek komolyan veszélyeztetik a műfaj hazai fennmaradását. Ezek közül kettőt mindenképpen meg kell említenünk. Az egyik, hogy Magyarországon, de világszerte is, sorban zárnak be a zománcgyárak, aminek egyik következményeként még nagyobb súly he-

lyeződik az alkotóműhely vállára a művész-zománcok előállítására terén.⁸ A másik pedig a szakma „kiöregedésének”, az utánpótlás megteremtésének a kérdése, ami pénz hiányában sajnos nem megy. Ösztöndíjak nélkül (melyek a műhely úgymond „gazdagabb” időszakában még jelen voltak) nem lehet újratерemteni a műfaj szakmai utánpótlását. Márpedig a művészeti felsőoktatás segítségével egyelőre nem reménykedhetünk, ahogy a Tűzzománcművészek Magyar Társaságának workshopjain megforduló egyetemista és pályakezdő művészek évenkénti ötnapos alkotói lehetősége sem tűnik végleges megoldásnak.

Éppen ezért az örömteli eredményeken túl a negyvenéves évforduló legfőbb tanulsága, hogy együtt kellene működni mindenkinek, akit érdekel e műfaj további sorsa minőség és túlélés terén egyaránt. Sajnos, hiába kicsi a magyar zománcostársadalom, az egyéni érdekek, az abból is következő szereptévesztések, a széthúzás itt is inkább jellemző, mint az összefogás. Nem lehet kérdés az, hogy a kortárs magyar zománcművészet két legfőbb tényezőjének, képviselőjének, az immáron harmincéves Nemzetközi Zománcművészeti Alkotóműhelynek és a szintén kecskeméti székhelyű, 1997-ben megalapított Tűzzománc-

zománcgyári szimpóziumokról a Tűzzománcművészek Magyar Társasága kiállítása ürügyén. *Magyar Iparművészet*, 2011/1. 25–28.

5. 1998: *Kortárs magyar zománcművészet*, Kecskeméti Képtár (151 alkotó 436 művel); 2001: *Kortárs magyar zománcművészet története 1960–1995*, Millennium Szalon, Budapest. Az előbbihez kiadvány is társult: ifj. Gyergyádesz László: *Kortárs magyar zománcművészet*. Kecskeméti Képtár (Cifrapalota), 1998. március 21–április 26. Tanulmány-katalógus. Kecskemét, 1998.
6. Ifj. Gyergyádesz László: *Kortárs magyar zománcművészet*. Kecskeméti Képtár (Cifrapalota), 1998. március 21–április 26. *Magyar Iparművészet*, 1998/2. 2–16.
7. Ifj. Gyergyádesz László: „Az orosz művészek Mekkája” – a kecskeméti Nemzetközi Zománcművészeti Alkotótételep. *Magyar Iparművészet*, 2010/1. 50–54.
8. Lásd róla: ifj. Gyergyádesz László: Zománc-gyár-ipar-képző-művészet. In: *A Nemzetközi Budafoki Zománcművészeti Workshopok 2001–2010*. Klauzál Gábor Budafok-Tétényi Művelődési Központ, Budapest, 2011. január 6–27. Kiállítási katalógus. Szerk. Balanyi Károly és ifj. Gyergyádesz László. Kecskemét, 2011. 4.

Báron László: Tisztelet Andersen emlékére / László Báron: Homage to Andersen [2005] *zománcozott vörösréz / enamelled copper* [30x30 cm]

Tóth Pál: A szerelem kertjében (óra), triptichon / Pál Tóth: In the Garden of Love (clock). Triptych [2010] *miniátúr festett zománc / miniature painted enamel* [12x18 cm]

művészek Magyar Társaságának sokkal szorosabbra kell fűzni az együttműködését. Kecskemét a kortárs magyar és nemzetközi zománcművészet „fővárosa”. De hogy továbbra is az maradhasson, stratégiai jellegű lépéseket kellene tenni, amihez – a magánszféra itt nem túl reális elképzelés – az állam és a fenntartó város erőteljes támogatására lesz szükség. Ha ez nem sikerül, nem biztos, hogy néhány évtized múlva lesz még miről írni a kortárs magyar alkotóművészet egyik legérdekesebb, de egyben egyik legellentmondásosabb, legvitatottabb területe kapcsán.

IFJ. GYERGYÁDESZ LÁSZLÓ
művészettörténész

Jegyzetek

1. Báron László *festőművész kiállítása*. Erdei Ferenc Művelődési Központ, Kecskemét, 1999. október 28. – november 10. Katalógus. Szerk. Gyergyádesz László. Kecskemét, 1999. 12.
2. Sári Katalin: Műhelybeszélgetések. Beszélgetés Turi Endrével, az Alkotóműhely igazgatójával. *Forrás*, XXVI, 1994/12. 100–101.
3. Káta Mihály: Mi a zománc? In: *Zománcművészeti Alkotótételep*. Kecskemét, 1977. július 12–augusztus 14. Szerk. Sümegi György. Katona József Megyei Múzeum, Kecskemét, 1978. 6.
4. A zománcgyárak szerepéről lásd pl.: ifj. Gyergyádesz László: *Zománc-gyár-ipar-képző-művészet*. A budafoki

Új energia – új generáció

IV. Nemzetközi Szilikátművészeti Triennále Kecskeméten

Irina Razumovskaya
(Oroszország): Életvonal
/ Irina Razumovskaya
(Russia): Life Line
[2013] öntött beton,
öntött üveg, kerámia /
cast concrete, cast
glass, ceramics
[130x35x12 cm]

Karine Benvenuti
(Franciaország): H02 /
Karine Benvenuti
(France): H02
[2013]
kőedény, 1280 °C /
stoneware, 1280 °C
[18x36x19cm]

■ Idén, immár negyedik alkalommal hirdették meg a Nemzetközi Szilikátművészeti Triennálét, a Kecskeméti Kortárs Művészeti Műhelyek – Nemzetközi Ke-

rámia Stúdió és a Kortárs Kerámiaművészetért Alapítvány közös szervezésében. A felhívásra több mint kétszáz pályamű érkezett a világ számos országából, közülük a nemzetközi – elismert művészekből és szakértőkből összeállított¹ – zsűri 85 alkotást választott ki,² melyeket augusztus 3. és szeptember 7. között lehetett megtekinteni Kecskeméten, a Kulturális és Konferencia Központban rendezett kiállításon. A triennále tárlatával közös teremben volt látható a 2011. évi fődíjas Nagy Márta kamarakiállítása is, aki két sorozatot mutatott be *Bőr* és *Véletlen rátalálás* címmel. Mindkettőre jellemző a finom harmóniájú tömeg- és színekomponálás, ugyanakkor a *Bőr* nevet viselő sorozat plasztikáit a művész félig áttetsző, aprólékos mintákkal kivarrt textiliákba (hernyóselyembe) bújttatta, így stílusosan már a nőművészethez közelítve azokat.

A Nemzetközi Szilikátművészeti Triennálét – többek között – azzal a szándékkal hívták életre 2005-ben, hogy felélesszék az 1979 és 1988 között négy ízben, szintén Kecskeméten megrendezett Országos Szilikátipari Formatervezési Triennálék hagyományát. Míg az utóbbiak célja az ipar és a tervezők munkájának egymáshoz való közelítése/közvetítése volt, az

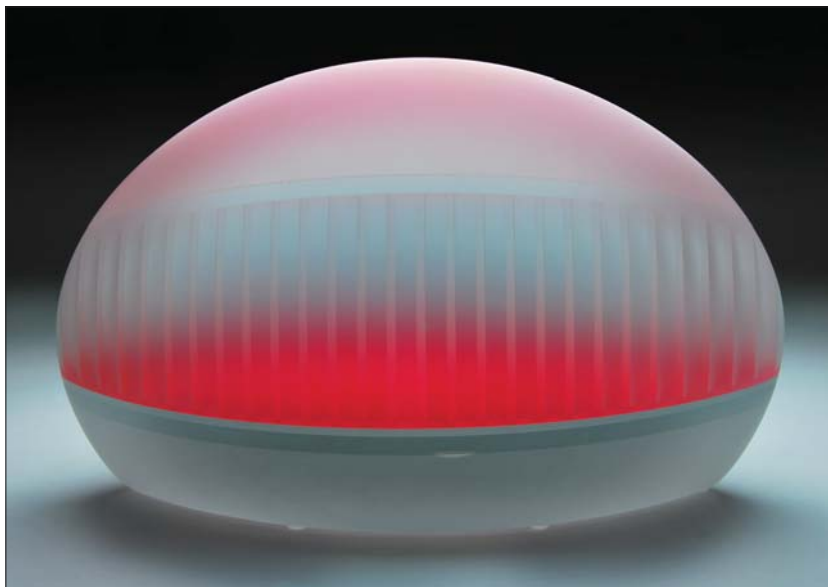
előbbi é a nemzetközi összehasonlítás, egyfajta helyzetjelentés felmutatása a kortárs szilikátművészet állásáról/állapotáról. Ezt a célt az idei triennále is sikerrel teljesítette, ehhez elég csupán összevetnünk a magyar (25) és a külföldi (60) alkotók számának megoszlását a kiválasztott 85 pályamű sorában. A szintér kibővítése nem az egyedüli különbség, amely az egykori és a jelenlegi rendezvény között vonható, a szilikátipari triennálékon ipari sokszorosításra alkalmas, tehát döntően alkalmazott műfajú tárgyak szerepeltek, a szilikátművészeti triennálék pedig – bár az első kettő kifejezetten alkalmazott jellegű alkotásokat várt – a szilikáanyagokban rejlő autonóm irányokat vonultatja fel. Az előbbi megállapítás az idei eseményre is vonatkoztatható, jelentős fölény mutatkozott az autonóm műfajú tárgyak javára, míg a gyakorlati használat (is) bíró, alkalmazott munkák viszonylag szerény számban képviseltették magukat. Lehetséges azonban, hogy ez az éles kettéválasztás idővel feleslegessé és értelmetlenné válik majd – mint ahogyan azt Monika Gass, a höhr-grenzhausen-i Keramikmuseum Westerwald igazgatója jegyzi meg a kiállítás katalógusában³ –, a két terület közötti határok összemosódnak, és talán ez lehet az a vonás, illetve szükséges lépés, amely a szilikátművészetet a jelenben és a jövőben is mozgásban tarthatja.

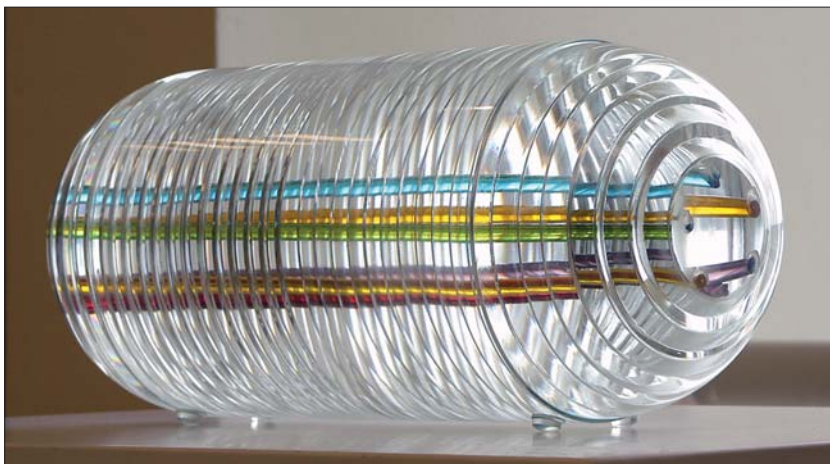
A 2014-es felhívást *Új energia / New Energy* címmel hirdették meg, a kiírás értelmében a pályázók a lehető legszabadabb módon közelíthették meg a témát, nem volt sem technikára, sem műfajra vonatkozó megkötés. Ugyanakkor a triennále céljainak megfogalmazása – még ha nem szándékoltan is – már jóval konkrétabb irányokat jelölt ki, aminek hatása érezhető volt a beérkezett munkákon is: „A triennále célja az, hogy a képző- és iparművészeket olyan tárgyak létrehozására készítse, melyek az új anyagok, technikai, technológiai módszerek ipari és képzőművészeti alkalmazására bátorítanak, ösztönözve ezzel a szilikátművészetek új, 21. századi útjainak, felhasználási lehetőségeinek feltárását.”⁴ Az előbbiek nyomán talán nem túlzás azt állítani, hogy tendenciaként jelentkezett az anyagokkal való kísérletezés, az újszerű anyagtársítások keresése. Láthatunk ezüsttel bevont porcelánt (Ivan Jelinek – Csehország), fűvel és szalmával kevert tűzálló téglát (Terri Lloyd – Németország), réz, porcelán, üveg és ásvány adalékanyagok hozzáadásával újrahasznosított kerámiát (David Binns – Wales, Nagy-Britannia), vagy éppen porcelán és üveg összeolvasztásával készült, finoman csiszolt, féldrágakő-metszetre emlékeztető karkötőt, ez utóbbi művével a francia Marion Delarue

Simon Zsolt József
(Magyarország):
Katedrális /
Zsolt József Simon
(Hungary): **Cathedral**
[2014] *öntött porcelán*
/ *cast porcelain*
[35x35x39 cm]

Gáspár György
(Magyarország):
Fission zone /
György Gáspár
(Hungary): **Fission Zone**
[2013] *formába olvasztott, kézzel csiszolt, ragasztott, színezett üveg / moulded, hand ground, laminated, coloured glass*
[40x22x20 cm]

Ábel Tamás
(Magyarország):
Tolerancia /
Tamás Ábel (Hungary):
Tolerance
[2014] *ragasztott,*
csiszolt, polírozott
üveg / laminated,
ground, polished glass
[Ø 13 x 30 cm]

elnyerte a pályakezdő művésznak ajánlott elismerést. Az első díjat kiérdemlő alkotás is többféle anyag – öntött beton, üveg és kerámia – felhasználásával készült: Irina Razumovskaya (Razumovszkaja) *Eletvonal* című munkája. Az orosz alkotó pályaművében az anyagkombináció alkalmazása csupán művészi eszköz – ha úgy tetszik, médium – a gondolati tartalom közvetítéséhez. Razumovskaya alkotása súlymértékeket formázó, nehézkes plastikák sorozata, egy-egy befoglalt, neonszínű réteggel, vékony, mégis élettel teli vonallal, életvonallal. A súlyként ránk nehezedő, fárasztó és szürke mindennapok közepette, az élet mindenütt jelen lévő, apró, ám színes mozzanatai jelenthetik a túlélés zálogát, az új energiát. Irina Razumovskaya személyében először nyerte el a fődíjat külföldi alkotó, ez a momentum is jelzi a triennále egyik legfőbb törekvését: a nemzetköziség hangsúlyozását, mindezzel növelve a rendezvény jelentőségét a kortárs szilikátművészet bemutatkozási színtereinek egyre szűkülő palettáján.

Érdekes párhuzam vonható a fődíjas alkotás és egy fiatal tervező, Hári Andrea munkája között. Míg az előbbi vállaltan autonóm megfontolásból választotta az anyagtársítást, az utóbbi munka a porcelánt és a betont egy alkalmazott tárgye gyüttes, illetve a gyakorlati használhatóság okán párosította: kültéri pálinkáspohár-készletet tervezett e szokatlan matéria-kombinálásból. A pálinka – mint hungarikum, mint

Varga Dóra (Magyarország): Synk II. /
Dóra Varga (Hungary): Synk, II
[2013] *öntött, pâte de verre / cast, pâte de verre*
[25 x 15 x 8,5 cm]

hamar elillanó energiát adó tüzes víz – egy másik alkotás témájául is szolgált. Erős Apolka *KisÜsti* című plastikája a házi pálinkafőzés betiltott, majd újra engedélyezett hagyományára és a sufnikban, kerti konyhákban „buherált” szeszfőző masinák jelenségére reagált, igen csattanós módon. A *KisÜsti* azon kevés pályaművek közé tartozik, melyek a kiírásra társadalmi vonatkozású reflexiókkal, kritikai megközelítéssel és problémaérzékeny látásmóddal válaszoltak, amit napjainkban a kortárs művészet legfőbb témájának, feladatának tekinthetünk.⁵

Ide sorolhatjuk *Fission zone* című művével – a Magyar Művészeti Akadémia különdíját kiérdemlő – Gáspár György üvegművészt is, aki az atommaghasadás (élet)veszélyes jelenségét esztétizálta, zárta lehetfinom, színátmenetes üvegbúra alá. Ez a művészi

Hatori Makoto (Japán):
Edények – Másféleség /
Makoto Hatori (Japan):
Vessels – Otherness
 [2013] *korongozott*
és alakított kőedény,
fatüzes égetés /
wheeled and formed
stoneware, wood fired
 [76x27x20 cm]

hozzáállás – a korlátlan energiát adó, ugyanakkor a világméretű pusztítás lehetőségét magában hordozó nukleáris technológia megszüpítése, szó szerint törékennyé tétele – figyelmeztet a 2011-es fukusimai atomkatasztrófa borzalmára, vagy a paksi atomerőmű bővítése körül felmerült társadalmi és környezeti problémákra. Az üveg anyagát médiumként használó alkotások rendkívül meggyőzőek voltak az idei triennálén, mind a technikai színvonal, mind a közvetített tartalom terén. Magasan kiemelkedtek Gáspár György egykori tanítványai, Virág Hajnalka és Varga Dóra, akiknek kiállított munkáit már idén tavasszal is láthattuk a Moholy-Nagy László formatervezési és a Kozma Lajos kézműves-iparművészeti ösztöndíjasok beszámoló tárlatán az Iparművészeti Múzeumban. Varga Dóra pâte de verre technikával készült *Synk II* című alkotása elismerő oklevélben részesült a trienná-

lén. Fiatal kora ellenére komoly társadalmi üzenetet hordoz Ábel Tamásnak – a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem kerámiatervezés mesterszakos hallgatójának – a munkája is, a *Tolerancia*. Kapszula formájú, áttetsző üveggyűrűk közé rejtett szívdarvány, univerzális jelkép, új energiát adó orvosság a súlyos kórban szenvedő emberiség számára.

Zárásként nem árt kiemelni a 2014. évi Nemzetközi Szilikátművészeti Triennálé elvitathatatlan érdemét, jelesül azt a tényt, hogy komoly és hosszú távon is meghatározó bemutatkozási lehetőséget biztosított a fiatal, pályakezdő, sőt még a tanulóidejüket töltő hallgatók számára is. Ez a gesztus – amelynek természetes feltétele volt a beküldött pályaművek magas színvonala – mind a kiállítók, mind pedig a díjazott alkotók személyére vonatkoztatható, még azzal együtt is, hogy néhány jól ismert, elvárt-idevárt alkotó távol-

Crispin McNally
(Portugália): Vörös és
fekete kancsó /
Crispin McNally
(Portugal):
Red and Black Jug
 [2014] *színezett agyag*
/ coloured clay
 [13,5x8x4 cm]

Fotó: Novák Piroska

maradása hiányérzetet okozott. Az új energiát hordozó, új generáció képviselői – elsősorban – hazánk három meghatározó felsőoktatási intézményében tanultak/tanulnak: a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen, a soproni Nyugat-magyarországi Egyetem Simonyi Károly Műszaki, Faanyagtudományi és Művészeti Kar Alkalmazott Művészeti Intézetében, valamint a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Karának Média- és Alkalmazott Művészeti Intézetében. Reméljük, hogy az oktatás és a szilikátművészet közös fejlődése még élesebben kirajzolódik majd 2017-ben, az ötödik, jubileumi triennále alkalmával.

NOVÁK PIROSKA
 muzeológus

Jegyzetek

1. A IV. Nemzetközi Szilikátművészeti Triennále zsűrije:
 Claudia Casali (Olaszország) igazgató, International Museum of Ceramics, Faenza; Fusz György DLA habil. (Magyarország) egyetemi tanár, a Kortárs Kerámiaművészetért Alapítvány kuratóriumának elnöke; Monika Gass (Németország) igazgató, Keramikmuseum Westerwald; Geszler Mária (Magyarország) keramikumművész, a Magyar Művészeti Akadémia tagja; Milan Hlaves PhD (Csehország)

főkurátor, Museum of Decorative Arts, Prága; Michael Moore (Írország), a Nemzetközi Kerámia Akadémia (AIC/IAC) Tanácsának tagja; Probstner János (Magyarország), a Nemzetközi Kerámia Stúdió és a Nemzetközi Szilikátművészeti Triennále alapítója, a Nemzetközi Kerámia Akadémia (AIC/IAC) Tanácsának tagja.

Marion Delarue (Franciaország): Márványos karkötő /
Marion Delarue (France): Agate Bracelet

[2013] *összeolvasztott porcelán és üveg, vágott, csiszolt, polírozott / fused porcelain and glass, cut, ground, polished*
 [10,4x10,4x0,7 cm]

Fotó: Novák Piroska

→
Rejka Erika
(Magyarország):
Kjub 1:2:3 /
Erika Rejka (Hungary):
Cube 1:2:3
 [2012] *öntött*
porcelánszemek, kézi
építés, redukciós égetés,
1300 °C /
cast porcelain, hand
built, reduction fired,
1300 °C
 [18x18x18 cm]

2. A kiválasztott pályaművek megtekinthetők a Nemzetközi Szilikátművészeti Triennálé honlapján is, a korábbi három seregszemle archívumával együtt: <http://www.kitsa.org> – Hozzáférés: 2014. szeptember 5.
3. Monika Gass bevezetője. In: *IV. Nemzetközi Szilikátművészeti Triennálé*. Szerk. Kormos Emese – Steve Mattison. Kiállítási katalógus. Kecskemét, 2014 [oldalszámozás nélkül].
4. <http://www.kitsa.org/magyarul/informacio.html> – Hozzáférés: 2014. szeptember 5.
5. Egyet kell értenünk Fusz György keramikusművész, egyetemi tanár bevezető gondolataival, melyeket a triennálé katalógusában adott közre mint a Kortárs Kerámia-művészetért Alapítvány kuratóriumának elnöke: „2014-ben az alapítvány kuratóriuma a New Energy címet adta a triennálé fő gondolatának. Azonban be kell vallani, ez a törekvése, vagyis, hogy az alkotók időszerű választ adjanak erre a

témára, nem érte el teljesen a célját. Ennek ellenére több olyan alkotást láthat a kiállítás látogatója, amely teljesen vagy részben egyezik a kiírók elképzeléseivel.” Fusz György: Gondolatok a szilikátriennáléről. In: *IV. Nemzetközi Szilikátművészeti Triennálé*, i. m.

(*IV. Nemzetközi Szilikátművészeti Triennálé. Kecskeméti Kulturális és Konferencia Központ, Kecskemét, 2014. augusztus 3–szeptember 7.*)

A fotókat a triennálé szervezői bocsátották rendelkezésünkre.

Ömür Tokgöz (Törökország): Kocka sorozat III. / Ömür Tokgöz (Turkey): Cube Series, III [2013] öntött porcelán, 1260 °C / cast porcelain, 1260 °C [18x18x12 cm]

Nagy Márta (Magyarország): Véletlen rátalálás XIV. / Márta Nagy (Hungary): Serendipity, XIV [2013] porcelán, kőcserép, hernyóselyem / porcelain, stoneware, floss

Fotó: Novák Piroska

A IV. NEMZETKÖZI SZILIKÁTMŰVÉSZETI TRIENNÁLÉ DÍJAZOTTJAI

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma által felajánlott I. díj
Irina Razumovskaya (Oroszország)

Kecskemét városa és a Kortárs Kerámiaművészetért Alapítvány II. díja
Ömür Tokgöz (Törökország)

A magyar kerámiaipar képviselői által felajánlott III. díj
Simon Zsolt József (Magyarország)

A Magyar Művészeti Akadémia Iparművészeti és Tervezőművészeti Tagozatának Különdíja
Gáspár György (Magyarország)

A Herendi Porcelánmanufaktúra Zrt. Különdíja
Rejka Erika (Magyarország)

A Kortárs Kerámiaművészetért Alapítvány Pályakezdő Művész díja
Marion Delarue (Franciaország)

A zsűri elismerő oklevelét kapta
Karine Benvenuti (Franciaország)
Makoto Hatori (Japán)
Crispin McNally (Portugália)
Gabriella Sacchi (Olaszország)
Varga Dóra (Magyarország)

Van-e a fáknak lelük?

Trónszékek, kollázsképek – Mezei Gábor belsőépítész kiállítása
a győri Magyar Ispitában

**Mezei Gábor: Szék /
Gábor Mezei: Chair**
[2009] *olaj, vászon*
(Rómer Flóris
Művészeti és
Történeti Múzeum,
Győr) / *oil, canvas*
(Rómer Flóris
Museum of History
and Art, Győr)
[120x100 cm]

Fotó: Darabos György

■ 1990-ben Kolozsváry Ernő műgyűjtő, a kortárs művészetek szerelmese – a ma Győr egyik különleges értékének méltán tartott Kolozsváry-gyűjtemény megteremtője – azt mondta a Magyar Ispita kis belső udvarában: „Régebben, a sötétebb években néha kijöttem ide, vigasztalódni. Jelképesnek éreztem ezt a kis udvart: minden oldalról körülzárva, de ha fölnezünk, ott egy világító, kék négyszög: az ég. A szabad levegő.”

→
**Mezei Gábor: Szék /
Gábor Mezei: Chair**
[2014]
*pácolt cirbolyafenyő /
dyed Siberian pine*

Széchenyi György püspök az 1660-as évek végén alapította meg nagylelkű pénzadományával a Magyar Ispitát, aggok házat, nevében is megkülönböztetve a

pár utcával odébb lévő német ispitától (ispotálytól). A szépséges, oszlopos, loggiás, reneszánsz épület (több polgárház összenyitása) ma a Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum patinás kiállítóhelye: mély lélegzeteket lehet itt venni a szellem levegőjéből. A

Fotó: Willingstorfer András

kék négyszög júliustól szeptember közepéig világított Mezei Gábor kiállítása fölött.

A *Trónszékek, kollázs képek* című tárlat határozottan ínycsikkenő volt: elegáns és különös. (Egyébként nem hal meg, továbbvándorol Sopronba, Szegedre és valószínűleg Rómába.) A kiállítást végigkísérték a több évtizedes belsőépítész-életmű fő vonulatát alkotó székek: a Makovecz Imre fantasztikus épületszob-

**Mezei Gábor: Szürrealista karosszék /
Gábor Mezei: Surrealist armchair**

é. n., pácolt vörösfenyő / n. d., dyed larch wood

Fotó: Willingstorffer András

Fotó: Darabos György

raiba tervezett szék-lények. Az első teremben alacsony, fehér posztamenseken álltak (Grászli Bernadett érzékeny rendezői leleménye) a kiemelt, „szent darabok”. Közöttük a nevezetes fekete *Gyertyás karosszék*, Mezeire utaló jel, ebben festette le a mestert Fehér László remek, egész alakos portréján. És itt volt *Makovecz karosszéke*, a széknek arca van, Makovecz arckarakterére emlékeztető, sámánszék ez, két karfáját az építész keze koptatta ki. A további termekben már posztamens nélkül soroltak a székek, amikbe beleülhetett a látogató, egészen a Makovecz Imre vigadóbeli kiál-

**Mezei Gábor:
Hármasban /
Gábor Mezei: Triple**
[2009–2010] *olaj,
vászon / oil, canvas*
[120x100 cm]

Mezei Gábor:
Cím nélkül /
Gábor Mezei:
Without Title

[2004] *olaj, vászon /*
oil, canvas
[50x40 cm]

lításához tervezett 2014-es utolsó munkáig. A hát-támla csúcsa kibomló levélmotívum, az építész-élet-mű jelképe talán: életfa és élő lángforma, két oldalán az emlékezés gyertyái. És itt volt a *Szürrealista karosszék*, Mezei-motívumok gyűjteménye, abszurd mintakendő: együtt a gyertyamotívum, hajló növényi inda, élő fára utaló ágas fatörzs-forma, és lássunk csudát: három üvegablak-négyszög, célzás a legtöbb Mezei-bútort befogadó templombelsőkre? Vagy ironikus

bukfenc: a három üvegnyégyzet piros-fehér-zöld, idő-zőjelbe tett, szemérmes vallomás? A *Szürrealista karosszék* elárulta, hogy a székek sora aláfestő zene a lényeghez: ez a kiállítás a festő Mezei Gáborról szól. Ha úgy tetszik, a képzőművészről.

De nem volt-e képzőművész mindig? Székei legalább annyira szellemi természetű lények, mint amennyire ülőbútorok. Amelyek – rokonságban lévén egyfelől a népi bútorművesség tekintélyes családfő-székeivel, a „gondolkodószékekkel”, másfelől a trón-székekkel – egyenes derekú, méltóságteljes tartásra készítetik a benne ülőt, holmi hányaveti hanyatt vetődésről szó sem lehet. Pár percre jellemformáló erejük van. Kapcsolatot tartanak – történelmi, bútortörténeti utalásaik révén az idővel, s képesek fölkeltetni a szemlélőben azt a különös érzést, hogy ezek nem valamik, hanem valakik. A székekhez állandóan készültek tervrajznak mondott színes és nem színes ceruzarajzok, ezeken a székek mintha eloldódának a földtől, a faanyagtól, a tárgy-léttől. Ez a folyamat föl-erősödik akkor, amikor Mezei festeni kezd, elfogyván azok a megrendelők, akik, Makovecz Imre szavai szerint „igényt tartának Mezei Gábor magas színvonalú bútoraira”. És akkor megtörténik a csoda: egy különös metamorfózis, a festményeken – kisméretű képek, erős, világító színek – előbújnak a karosszékekből a lények. Elszabadulnak, fölszabadulnak, táncoló lidércekké változnak, Mezei félelmeinek és álmainak hordozóivá. Mezei ezt írta a fákról: „*Abból, hogy a parkban a fák nem köszönnek nekünk a mi nyelvünkön, még nem következik, hogy nem beszélnek. A platán tebát hallgat? És honnan tudjuk, hogy nem gondolkodik? Nincs emlékezete? Természetesnek tartom, hogy minden élőlénynek van lelke. [...] Mindezek után nem meglepő, ha azt mondom, a tárgynak is van lelke.*” (Mezei Gábor: *Milyen a jó szék?* 1986)

A festő Mezei keze alatt kiszabadulnak az ember-lelkű bútorokból a lelkek. És furcsa játékba kezdenek. A *Szék* című képen a főszereplő karosszék-lidérc zöldben-barnában eljátssza saját életét és halálát, hát-támlája élő faként ágazik szét, az üllőke éles határvonala alatt a föld alatti lét: lábai széklábak vagy gyöke-rek? A *Karosszék + tenger* című kép karosszék-lidérc tánca éles-kék hullámokon, arca a Makovecz-kaross-

Fotó: Darabos György

Fotó: Darabos György

Mezei Gábor:
Hatalmi gőg emlékműve / Gábor Mezei:
Memorial of the Arrogance of Power
 [2010] *olaj, vászon / oil, canvas*
 [100x100 cm]

Mezei Gábor:
A parti vége / Gábor Mezei:
End of the Party
é. n., olaj, vászon / n. d., oil, canvas
 [70x50 cm]

szék sámán-arca, mellette bukdácsol csonkoltág-végtagjaival egy élőfa-kobold. Fölöttük megreped a fekete, négyzet alakú Nap: utalás Malevics híres fekete négyzetére? Az orosz avantgárd ikonfestőből lett mesterének képére, aki ezt mondta: „A művel Istenhez kell eljutni. Az Abszolútumhoz. Ahonnan már nincs több lépés.” Kétségbeesett gyászkép a *Cím nélkül*, talán Makovecz-sírató? Üvölt a trónszék, háttámla-átörörei rémült maszk-arco, Mezei-önarcképek? A gyökerkezű karfák előtt visszatérő Mezei-motívum: dőlő sakktábla, lesöpörve róla a bábuk, a játszma véget ért? Végképp kibújt szék-börtönéből *A hatalmi gőg emlékműve*. Különös, konstruktivista motívumokból összerótt bálvány, a széttört geometria fölött szürrealista maszk, hegyes fogú, játékos lényecskék bújnak elő mögüle. Félelmetes bohóc.

A *Hármasban* című képen furcsa, rácsos börtön-karosszék, benne sokszemű, Mefisztó-szakállú maszk és

lánghajú nő, mester és múzsája? Köztük konstruktivista motívum, Moholy-Nagy László egyik képstruktúrája? Vagy Malevicsé? Bortnyik Sándoré? Mezei Gábor a Magyarországon 1945-ben megalapított, rövid életű, de annál nagyobb hatású Európai Iskola elnevezésű művészcsoporthoz tartozott, a csoport egyik alapítója. Ezért aztán a 20. századi avantgárd tökéletes ismeretében tesz képein művészettörténeti utalásokat. Nem csak a *Hármasban* című képen látszik ütközni konstruktivizmus és szürrealizmus, Mezei több képen viaskodnak egymással, jelenleg úgy tűnik, a szürrealizmus győz: a különös álmok művészete, de némiképp beoltva valami abszurd geometriával. Mintha legtöbbször rémálmokról lenne szó, saját lidérceitől menekül azáltal, hogy megfesti őket? Az olajfestmények bizonyos értelemben kollázsok: mozaikdarabokból épülnek föl, mintha egy széttört világot próbálna újra összerakni, de úgy, hogy a törésvonalak jól látszanak. Mezei Gábornak többször kellett világok széttörését megérnie és túlélnie.

Az egyik, kollázssal kombinált festmény címe: *Szeretem Korniszt, és El Greco se rossz*. Rajta Korniss Dezső-idézetek: nyújtott feszület, libegő, amőbaszerű

Mezei Gábor:
Cím nélkül / Gábor Mezei:
Without Title
 [2014]
kollázs / collage
 [43x30 cm]

felt-figurák, s Korniss nevének közepe: RNI, visszafelé olvasva: INRI, feszület-képek gyakori felirata: Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum, Názáreti Jézus, a zsidók királya. És alászáll Korniss tulipánfejű szűr-motívum-pásztoraihoz El Greco *Angyali üdvözlésének*

kollázs-angyala. A kollázskepeket átszővi a Mezei-féle fanyar ironia, önironia, és jó játék, alkalom a rejtvény-fejtésre mindegyik. Tűnődhetünk a *Cím nélkül* című, izgalmas tumultus előtt, a bal szélén Mezei-fotó figyeli vergődésünket, hogy a cilinderes, távcsöves úr csak nem a *My Fair Lady* film Pickering ezredese az ascoti derbin? A háttérben Mezei 1972-es emberfejű széke és szárnyas szekrénye? De ki lehet a reneszánsz hölgy? A levegőben, a furcsa bál fölött örökdő hosszú orrú, szarvacskás, festett lidérc Mezei-alteregő lenne? A szellemi játék dráma egy másik kollázson: Michelangelo Sixtus-kápolnabeli *Utolsó ítéletének* Paradicsomból kiűzött Ádám-Évája fölött Vajda Lajos szentendrei, számárhegyi legendás ablakrácsa, amely Bálint Endre oly sok képen úszott át az Európai Iskolába. De csak nem fordította a villás motívumot fejjel lefelé Mezei? De bizony megtette, vörös, rémlátó szemeket festett bele, mellé véres, csonka gyertyatartót, több gyertyája hiányzik.

És utalásokat tesz Mezei a magyar avantgárdra úgy is, hogy Bortnyik Sándor nevezetes, fekete-fehér Kasák-portréjához remek, többrészes parafrázissorozatot készít, színekkel áthangolva, jelezve, hogy tudna ő úgy is festeni, mint mások, csakhogy nem akar. Miért is tenné? Megkockáztathatjuk, hogy – pedig fiatal festőről van szó, alig pár éve fest – immár megszületett egy vibráló, fanyar Mezei-stílus. Néha lehetetfinom, mint a *Cím nélkül* című rajz, rajta háromarcú, lebegő alak (csak nem Mezei-önportré megint?), fölötté egyetlen lángpiros, szalagszerű gesztus a levegőben. Néha kemény, groteszk, megsebzett, süt róla a rettegés, mint *A parti vége* című olajfestményről. Közepén a bábuk nélküli, élet-jelkép sakktábla, fölötté kétségbeesett lidérc-maszkok, Mezei-arcok persze, és dőlnek és összeomlanak kék és piros falsíkok, az élet rendje?

Mezei Gábor képeit nézve, egyre inkább úgy tűnik, a partinak nincsen vége. Inkább most kezdődik. Minden képen új partiba kezd. Eddig győzött.

KERNÁCS GABRIELLA
művészettörténész

(Mezei Gábor *Trónszékek, kollázskepek* című kiállítása. Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum – Magyar Isпита, Győr, 2014. július 17–szeptember 14.)

Dobozba zárt művek

Szilágyi Júlia textilművész kiállítása a budapesti Palmetta Galériában

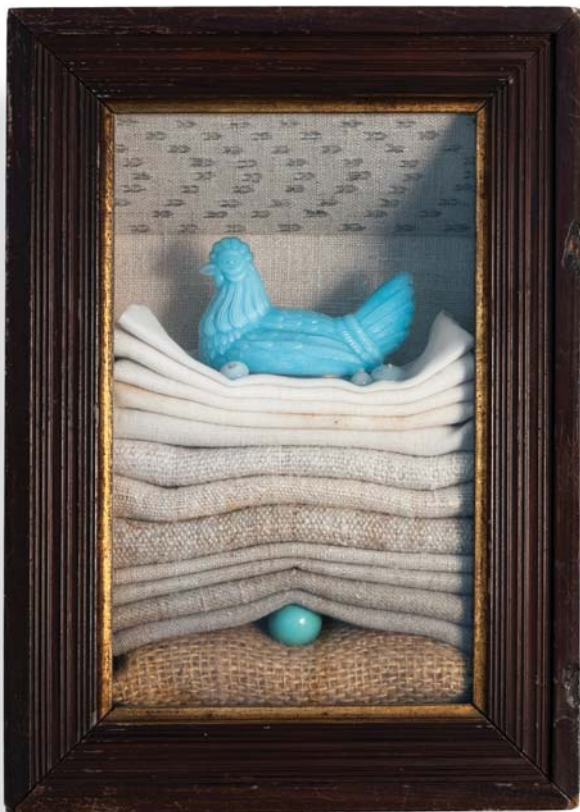
■ Majd' három hónapig láthatta az érdeklődő közönség Szilágyi Júlia textilművész munkáit a budapesti Palmetta Design és Textilművészeti Galériában. Az első darabok az 1980-as években, az utolsók pedig 2014-ben készültek. Szilágyi Júlia üveggel védett, keretezett dobozokba helyezi kompozícióit, amelyek készítéséhez különböző formájú és anyagú, gyakran jelentéktelennek tűnő hétköznapi vagy sorozatban gyártott babákat, vagy csak baba-elemeket, állatfigurákat, régi fényképeket, szentképeket, és sok-sok apró, a mindennapokat színesítő, különösebb művészi értékkel nem bíró tárgyat használ föl. Az új kontex-

Szilágyi Júlia:
Korallos Kisjézus /
Júlia Szilágyi:
Little Jesus with Coral
[1989–1997] *papír;*
textil, korall, fém /
paper, textile, coral,
metal [41x37x9 cm]

Fotó: Regős Benedek

tusban a látszólag személytelen így válik személyessé, a sokszorosított mégis egyedivé. Az egyéni hangvétele, gyakran kollázstechnikával készült művek fontos alkotóelemei a textilek. Van, hogy csak a háttérben, van, hogy főszereplőként, a doboztér központi elemeként jelennek meg. A dobozok tematikája nagyon változatos, a kiállítás rendezői témák szerint csoportosították a műveket. A személyes vonatkozású, vagy a meséből inspirált műalkotások között izgalmas együtttest jelentenek a biblikus ihletésű kompozíciók. A *Megfeszítve* dobozában vászonalapra, fehér fonalból, varrott csipke szőlővenyigék között egy nagy fürt függ, alatta INRI felirat olvasható. A kompozíció a *Számok könyvének* elbeszélését idézi (Szám 13,21–24): a pusztai vándorlás végén Kánaán gazdagságának érzékeltetésére egy óriási szőlőfürtöt cipelnek az izraeliták táborába a kiküldött kémek. A keresztény biblia-

Fotó: Regős Benedek

←
Szilágyi Júlia:
Kék tyúk /
Júlia Szilágyi:
Blue Hen
[1985] *textil, kerámia*
/ textile, ceramics
[30x21x9 cm]

Szilágyi Júlia:
Égő város /
Júlia Szilágyi:
Burning Town
 [1990] *fa, textil,*
porcelán, esztergált
fakeret / wood,,
textile, porcelain,
turned wood frame
 [48x40,5x16,5 cm]

Fotó: Regős Benedek

apácamunka névvel az ereklyék, szentképek díszítésére kialakult műfajt nevezzük, amely a 18. században élte virágkorát, majd a felvilágosult egyházpolitikai intézkedések következtében a feledés homályába süllyedt. Szilágyi Júlia nem akarja a műfajt újjáéleszteni,

Fotó: Regős Benedek

értelmezés a kereszten függő Krisztusra, az igazi szőlőtőre utaló szimbólumként értelmezi ezt az öszövet-ségi helyet. Ezért a 16. század allegóriákra fogékony művészete gyakran ábrázolta együtt Krisztust és az óriási szőlőfürtöt, képileg is egyértelművé téve a párhuzamot. Ezt az értelmezési sikot Szilágyi Júlia a Jézus keresztfén olvasható tábla feliratával, illetve a mű címével kínálja föl a nézőnek. Biblikus ihletésű az *Égő város* kompozíció is, ahol a fából formált sárga és vörös színekben izzó város felett egy puttóforma angyal fújja a harsonát, amely az *Apokalipszis* pusztító angyalát idézi meg. Ebben az esetben a cím nem, hanem maga a kompozíció nyit tágabb értelmezési perspektívát.

↑
Szilágyi Júlia:
Megfeszítve /
Júlia Szilágyi:
Crucified
 [1989] *vászon, varrott*
csipke, faragott fakeret
/ linen, needle lace,
turned wood frame
 [30x27,5x5 cm]

Szilágyi Júlia mondja önmagáról, amit aztán művészetének méltató elemzői is kiemelnek, hogy műveit a barokk kegyességi művészet sokáig lenézett műfaja, az úgynevezett apácamunkák ihlették.¹ Az

bár műveit zárdamunkának nevezi, ami egyszerre utal az ihlető forrásra, és a szó szoros értelmében a készí-tési koncepcióra (dobozba zárt művek). Mégis vannak az ősműfajjal is szoros kötődést mutató darabok: ilyen a *Korallós Kisjézus*, amely egyszerre idézi a népi tisztaszobák szent sarkainak világát, vagy éppen egy barokk templom kegyképét.

TERDIK SZILVESZTER
 művészettörténész

(Szilágyi Júlia kiállítása. *Palmetta Design és Textilművészeti Galéria, Budapest, 2014. július 5–szeptember 20.*)

Jegyzet

1. Szilágyi Júlia. Katalógus. [Lelkes László fotóival] Budapest [1989]; Mezei Gábor: Zárdamunkák. Néhány szó Szilágyi Júliáról, *Magyar Iparművészet*, 1996/1, 26–28.; Prékopa Ágnes: Szilágyi Júlia műveiről. *Ars Hungarica*, 1997/1–2, 443–448.

Laudáció Ambrus Éva keramikusművész akadémiai székfoglalójához

*Schopenhauer: nevetik, harcolnak ellene,
hallgatólag tudomásul veszik*

■ Ambrus Éva tevékenységét csak úgy ismerhetjük meg, ha a korszakot, melyben alkotott, nagy vonásokban vázoljuk.

1962 és 1967 között volt hallgató a Magyar Iparművészeti Főiskola díszítőszobrász főtan szakán, a porcelán szakon. Én voltam a tanára, tanársegédi rangban. 1958-ban friss diplomával rám bízta a porcelán szak vezetését. Előtte a porcelán osztályokban a tipikus díszműporcelán-készítést oktatták, a herendi hagyományoknak megfelelően. Ez a szemlélet 1960-ra korszerűtlenné vált, és ezért Jánossy György építésszel a porcelán nagyipari formatervezésének oktatását vezettük be. Ambrus Éva évfolyama volt az első, mely

ezt a programot kipróbálhatta. A lényege az volt, hogy a terveket a főiskolán csak gipszmodellekben készítették el, és a porcelánanyagban kivitelezést gyakrakban végezték.

Erre az időre esett a hódmezővásárhelyi Alföldi Porcelángyár felépítése és üzembe helyezése. A kor legmodernebb – a szocialista államokban elérhető – technológiájával volt felszerelve. A tömegtermelésre beállított gyár kevés számú típusból többezres szériát termelt, ami a tervezői szemlélet radikális megváltoztatását igényelte, és ennek a főiskolai oktatásban is meg kívántunk felelni. Ez lényegében előrevetítette azt a korszerű designelvet, mely a terméktervezést úgy definiálta, hogy az a „termék strukturálódása az optimális hasznosság jegyében”. A gyakorlatra lefordítva ez komoly feszültséget jelentett a képzőművész

→
Ambrus Éva: Házgyári edénycsalád (prototípus). Kivitelezés: Alföldi Porcelángyár, Hódmezővásárhely / Éva Ambrus: Vessel family for flats at housing. Manufactured by: Alföld Porcelain Factory, Hódmezővásárhely
[1974–1975] *porcelán (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / porcelain (Museum of Applied Arts, Budapest)*

Ambrus Éva: Vendéglátó-edények a Budapest Szálló tetőterasz-kávézójába. Diplomamunka. Kivitelezés: Herendi Porcelángyár, Herend / Éva Ambrus: Catering vessels for the roof terrace café of Hotel Budapest. Diploma work. Manufactured by Herend Porcelain Manufactory, Herend
[1967] *porcelán / porcelain*

Fotó: Áment Gellért

→ **Ambrus Éva: Váza és bonbonier (prototípus).**

Kivitelezés: Alföldi Porcelángyár, Hódmezővásárhely / Éva Ambrus: Vase and bonbonniere (prototype).

Manufactured by: Alföld Porcelain Factory, Hódmezővásárhely

[1969–1970] *porcelán, máz alatti kobaltfestés / porcelain, underglaze cobalt painting*
[17,5 x Ø 16 cm,
9 x Ø 13 cm]

→ **Ambrus Éva: Csobogó egy budai kertben / Éva Ambrus: Fountain in a garden in Buda**

[1998] *mázás samott, 1250 °C / glazed chamotte, 1250 °C*
[45 x 50 Ø cm]

szeti alapokra épített oktatásban, különösen, hogy az évfolyam keramikushallgatói a kerámiák képzőművészeti igényű megfogalmazását tűzték ki célul. Mindezek ellenére Ambrus Éva évfolyama megalapozta a porcelán-formatervezés oktatását, és kitűnő vizsgamunkákkal fejezte be az ötéves tanulást.

Ambrus Éva friss diplomával a kezében azonnal az Alföldi Porcelángyárban helyezkedett el, és elsőként a magyar porcelángyártásban a nagyipari nagyszériás edénytervezés zászlóvivője lett.

Ismét kénytelen vagyok rövid kitérőt tenni. A hatvanas években a hiánygazdaság és a tervhivatali előírások világában vagyunk. Akkor mindaz a kínálat, melyet most immár megszoktunk, nem létezett. Mind a háztartások, mind a vendéglátó-ipari egységek csupán azt vásárolhatták meg, amit a magyar ipar kínálni tudott. Ebben látom Ambrus Éva elévülhetetlen érdemét. Az ő keze alól került ki az úgynevezett *Bella edénykészlet*, majd az *UNISSET vendéglátó-ipari edénycsalád* 1972-ben, illetve 1977-ben. Előtte csupán Horváth László *Saturnus étkészlete* volt elérhető.

Az ipari formatervezők oktatása is erre az időre tehető. Dózsa Farkas András megszállott harcának köszönhetően állt fel az ipari formatervező szak, amely addig a fém-ötvös szak része volt. Ez lényegében Ambrus Éváék tanulóéveivel esett egy időre.

Nagyon fontosnak tartom, hogy a Magyar Művé-

szeti Akadémia (MMA) fordítson gondot arra, hogy ennek a korszaknak a valódi történetét megismerhesék azok a fiatalok, akik elképzelni sem tudják, hogy korábban harcolni kellett a használati tárgyak elfogadásáért, mert sokan ebben a művészetek halálát látták. Az immár a sors iróniája, hogy amikor az ipari formatervezői szemlélet végleg polgárjogot nyert – a nyolcvanas években –, lényegében megszűnt a magyar ipar.

Ambrus Éva kitűnő mérnöki-műszaki gondolkodású tervező volt, aki irigylésre méltó alázattal és kitartás-

Fotó: Áment Gellért

Fotó: Schichmann Béla

Ambrus Éva:
Millenniumi díszkút,
Balatonkenese /
Éva Ambrus:
Ornamental well
for the Millennium.
Balatonkenese
 [2001] *mázás samott,*
1250 °C / glazed
chamotte, 1250 °C
 [175 x Ø 245 cm]

sal teremtette meg a hazai nagyipari porcelánedényt. Aki valaha is közelebbről tanulmányozta ezt a tevékenységet és a termelő gyár technológiai adottságait elemezve próbálta megítélni a *Bella* és az *UNISSET* minőségét, az csak tisztelettel adózhat Ambrus Éva teljesítményéért.

A hazai porcelánipar válsága őt is arra kényszerítette, hogy felhagyjon a gyári tervezéssel és a kisműhelyben dolgozó szabadfoglalkozásúak között keresse a tovább élés lehetőségeit.

Ebben a korszakban is igényes, magas színvonalú alkotásokat tervezett, ezek azonban jelentőségükben nem mérhetők az edényterveihez.

Örülök, hogy tanára lehettem, és büszke vagyok eredményeire.

SCHRAMMEL IMRE
 keramikusművész

A budapesti Benczúr Házban 2014. május 16-án elhangzott
 laudáció szerkesztett változata.

Ambrus Éva:
Forrás vázák /
Éva Ambrus:
Spring vases
 [2001]
mázás félporelán,
öntött, 1250 °C /
glazed semiporcelain,
cast, 1250 °C
 [18 x 25 Ø cm]

Adatok, érdekességek a Várkertbazár építéstörténetéhez

■ Ez év augusztus végére megújult a budai Dunapart különös ékessége, a Várkertbazár.

Hauszmann Alajos írta róla 1912-ben megjelent könyvében¹: „Noha Ybl Miklós szép terve a mostoha viszonyok és a nem éppen bő anyagi eszközök okozta kényszerhelyzet következtében ki lett vetkőztetve eredetiségéből, a mesternek mégis sikerült nagyszabású építményt létesítenie, melyet a középső pavilonnal, a feljáró lejtőkkel és pergolákkal festői szempontból is rendkívül érdekessé és vonzóvá tudott tenni.”

Ma Budapest Főváros Levéltára őrzi a Királyi Várkertépítési Bizottság Iktatófüzeteit és jegyzőkönyveit², ezekből napi pontossággal értesülhetünk az építkezés eseményeiről, gondjairól.

ÍGY KEZDŐDÖTT (1871–1876)

A budai királyi vár, a palota „szűkösségének”, s ezzel együtt átépítésének gondolata az 1867-es koronázási ünnepségek idején fogalmazódott meg. Mégis jóval később, Erzsébet királyné külön kívánságára kezdtek az elképzeléssel érdemben foglalkozni.

A palota átépítése előtt a Dunára néző királyi kertek megújításába fogtak. Az épületsor – a mai Várkert Bazár – első vázlatos terveit és költségvetését Reitter Ferenc közmunkatanácsai főmérnök készítette el, amelyet Szlávy József miniszterelnök mutatott be az uralkodónak jóváhagyás végett. Az építkezést a király saját költségén, az ország által az udvartartás kiadásainak fedezésére felajánlott összegből kívánta megvalósítani.

1874-től az előzetes tervek alapján, a kiemelkedő jelentőségű építkezés megvalósítására a korszak legjelentősebb építészt, Ybl Miklóst kérték fel, aki különösen megtisztelőnek tartotta és elfogadta a megbízatást.

Mivel elbíráláskor az első tervet túl költségesnek ítélték, így a mestertől olcsóbb változat elkészítését kérték, amelyet utóbb az uralkodó is jóváhagyott.

1876-ig megtörténtek a telekkisajátítások, elbíralták a beérkezett pályázatokat. A korabeli kiírásnál,

napjaink gyakorlatához hasonlóan, „olcsósításra” törekedtek, és a nyerteseket árlejtéses versenyzetetéssel választották ki.

Jó példája az olcsósításnak, ahogy a kiírásban megkülönböztetetten szerepeltették az épületszobrászati elemeket, a kőkivitelezés mellett terrakottából és gipszből gyártandó épületdíszekre is bekértek árajánlatot. Ennek magyarázatára maga Ybl említi egy későbbi beszámolójában, hogy csak takarékosági okokból alkalmaztak terrakotta- és gipszékítményeket, „mely díszítmények tulajdonképpen szintén kőből lettek volna előállítandók”.

1876 végére elkészült a vízmű épülete, az északi lakóház (a testőrség épülete), alakult már az északi ba-

→
**Az északi pavilon
1883-ban, Várkert-
bazár, Budapest.
Építész: Ybl Miklós /
The Northern Pavilion
in 1883. Castle Garden
Bazaar, Budapest.
Architect: Miklós Ybl
archív fotó (BTM
Kiscelli Múzeum,
Fotótár, Budapest) /
archive photo (Photo
Archives, Kiscelli
Museum, Budapest
History Museum,
Budapest)**

AZ ÉPÍTKEZÉS ÉVEI (1877–1881)

1877. február elején megkötötték az építési időnyre szóló szerződéseket. Kiadtattak a szobafestő és sgraffito-, a kövezési és burkolómunkák. Fessler Leó szerződött a „harczot ábrázoló oroszlány” minta szerinti kivitelezésére, Huszár Adolf „elköteleződött” a közép-épület szobrászati munkáira, Depol Luigi cége a terrazzo- és mozaikmunkákra³. Brückner József is leadta a középső díszes csarnok kúpfedélzetén szükséges „rezesítési” és aranyozási munkákra vonatkozó költségvetését.

Az 1877/46. iktatókönyvi bejegyzésben bejelentést tesznek Schröfl György váratlan elhunytáról. Halálával testvérének, Schröfl Árminnak egyedül kellett megbirkóznia a Várkertbazaar épületszobrászati munkáival. Ő a következő évre csődbe jutott. Az építkezéssel viszont nem állhattak le. Kézenfekvő volt hát, hogy 1878. június 12-én Zsolnay Vilmos jegyzőkönyvben nyilatkozzék a várkert-építkezések szobrászati munkálataira vonatkozó szerződés átvételéről, „és kötelezi magát az átvett szerződés szerinti teljesítésre”. Vagyis az a mindmáig terjedő tévhit, hogy a Várkertbázáron csak Zsolnay kerámia lenne, nem felel meg a valóságnak.

A jegyzőkönyvekben, különféle kerámiai termékek gyártójaként, megemlítődnek még a Schröfl testvérekén kívül Fischer Ignác, Marchenke Vilmos, Löwe Siegfried. Az északi lakóház udvarában épített istállóhoz rendelt „terra cotta” bikafejet pedig, 15 forintért, a Steinbach M. A. cégtől rendelik meg. Erről kimerítően tudósít az 1877. augusztus 4-én kelt jegyzőkönyv.

Az építkezések indulásakor Zsolnay Vilmossal csak a pavilonok majolikakazettáinak legyártására szerződnek. Mattyasovszky Zsolnay Margit visszaemlékezésében utal erre.⁴

Ahogy a kerámiamunkák esetében, úgy az egyéb iparok tekintetében is különböző cégekkel szerződtek. Több példát találtunk arra, hogy egy-egy feladat megszerzésére a különböző szakmák képviselői közösen pályáztak. Mint ahogy tette ezt Marchenke Vilmos és Jungfer Gyula, a növényekhez szükséges szekrényre vonatkozó ajánlatukban⁵.

Visszatekintve látjuk, hogy az építkezés annak ide-

Gipsz erkélykonzol (eredeti épület-szobrászati elem), Várkertbazaar, közép-épület, Budapest / Plaster balcony console (original architectural sculpture), Central Building, Castle Garden Bazaar, Budapest

Terrakotta oroszlános frízor és konzolok (eredeti épület-szobrászati elemek, tisztítás közben), Várkertbazaar, testőrségi épület, Budapest / Terracotta frieze line with lions and consoles (original architectural sculpture under cleaning), Guards Building, Castle Garden Bazaar, Budapest

Ún. románcementből öntött falbetét (eredeti épületszobrászati elem), Várkertbazaar, testőrségi épület, Budapest / Wall inlay of so called Romanian cement (original architectural sculpture), Guards Building, Castle Garden Bazaar, Budapest

zárás. Alapozták a középépületet, megkezdték a feljárók támfalainak építését, és félig készen állt a lépcső nélküli pavilon.

→
**A felépített bazársor,
 Várkertbazár, Budapest**
**/ The original line of
 Bazaars, Castle Garden**
Bazaar, Budapest
*archív fotó, Klösz
 György felvétele*
(Budapest Főváros
Levéltára, Budapest) /
archive photo
by György Klösz
(Budapest City
Archives, Budapest)

jén elismert művészeket és a magyar iparostársadalom széles rétegeit foglalkoztatta. Egyidejűleg munkalehetőséget biztosított a lakosság egy részének, enyhítve a főváros akkori munkanélküliségén.

1878 fontos év a bazárépítkezés történetében. Ekkor már a díszművek és díszítőmunkák készülnek. Fessler Leó a Schlick-féle Vasöntöde és Gépgyárral közösen februárban ajánlatot és költségkimutatást ad a pavilonok (a lépcsős és lépcső nélküli csarnok) diadalmi jelvényekkel való díszítésére, míg Than Mórnak már 1000 forintot utalványoznak az „al fresco” festmények fejében. Amíg Schlickéknél készül a középső díszes csarnok lábón álló vízkagylója, a „vízokádó” Neptun-fej, és a csarnok bejárata melletti fülkék nagy vázái (ezt Ybl terve szerint Vögerle Ignác mintázza), addig az épület előtti légszesz-oszlop talapzatát „bardiglio-fioritto” márványból Siletti F. vállalko-

zó állítja elő, s Scholtz Róbert tesz ajánlatot többrendbeli „sgraffito és egyéb” festőmunkákra.

1879-re az eredetileg tervezett munkák befejeződnek, csak néhány tennivaló van még. Oetl Antal cége virágok és növények elhelyezésére való vasszekrényt, Fischer Ignác cserép- és vaskályhákat, takaréktűzhelyeket szállít a lakóépületekbe. Kratzmann Ede elkészíti a pavilonerkélyek ajtajának festettüveg betéteit. A Schlick-gyár felállítja az Ybl Miklós által tervezett és Marchenke Vilmos mintázta, horganyöntvényből „rezesítéssel” készült „díszöblönyeit”⁶, amelyek megsemmisülnek majd egy második világháborús belövés során, hogy azután később, az 1960-as évek elején, pirogránitból készült vázaként rekonstruálják őket az utódok.

1880-ra a teljes várkert kiépítésével elkészülnek. Azért gondjaik is akadtak. Történetesen már ebben az évben nedvesség okozta károk megoldására tesznek javaslatot több jegyzőkönyvi bejegyzésben.

1881. január 15-én Szkalla Oszkár és Ybl Miklós általános jelentést tesznek a „Tisztelet Bizottságnak”, megemlítve, hogy „hiányzik még a középső díszes csarnok mögötti szökőkútnál engedélyezett Triton-alak mely a Schlick féle Öntöde részéről szállítva tavaszkor fog felállíttatni”⁷. Ez a figurális kútdísz, sok más műtárggyal együtt idővel felkerült a Szabó László várkapitány által 1946 januárjában készített háborús károk veszteséglistájára. Mára a kútszobor fotók alapján rekonstruált másolata, melyet Csák Attila szobrász készített, visszakerült a helyére.

Fotó: Csáki Klára, 2013

**Az északi pavilon
 dongaboltozatának
 „majolika”-kazettái,
 Zsolnay Vilmos
 akkori, „innovatív”
 módszerével beépítve
 (bontás előtt), Várkert-
 bazár, Budapest /**
**‘Majolica’ cassettes
 in the barrel vault of
 the Northern Pavilion,
 built in with the con-
 temporary ‘innovative’
 method elaborated
 by Vilmos Zsolnay
 (before destruction),
 Castle Garden Bazaar,
 Budapest**

Ybl Miklós által a budapesti Várkertbazarhoz tervezett díszváza / Ornamental vase designed by Miklós Ybl for the Castle Garden Bazaar, Budapest

reprodukcio (Honi Műipar, I. folyam, 1880. Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum – Öntödei Múzeum, Budapest) / reproduction (Honi Műipar, Vol. I., 1880. Foundry Museum – Hungarian Museum of Science Technology and Transport, Budapest)

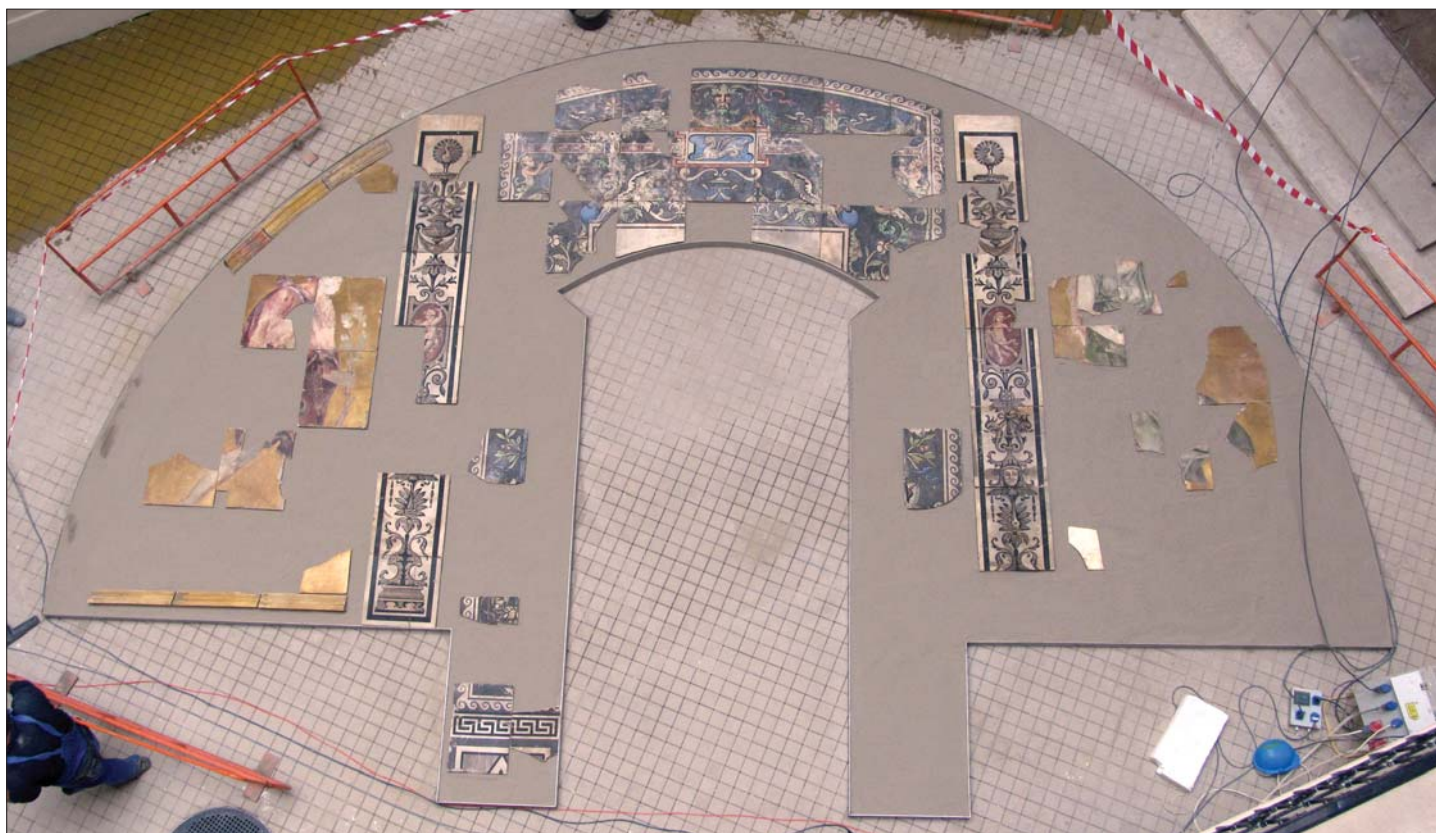
1883 az elszámolás éve, melyben a tervezetteken túl, az 1879-ben megkezdett Elyps kialakítását is befejezték. Decemberben az építkezések „Ellenőrsége” a munkát befejezettnek tekintette, és az Építési Bizottság feloszlását kérte.

A Várkertbazar megépült, látványos volt, de hasznosítására nem találtak megfelelő megoldást. Ám, ha

egy épület nem funkcionál, akkor lassan az enyészet veszi birtokába. 1900-ra az északi pavilon homlokzatán Than Mór freskói és Scholtz Róbert sgraffitói tönkrementek, a mennyezet majolikái⁸ közül több károsodott. Ekkor megbízták a pécsi Zsolnay-gyárat (1909) a műtárgyak „restaurálásával”. A gyár a majolikakazettákat egyszerűsített formában újragyártotta. Than és Scholtz képeit Hidasy Pilló Sándor „al fresco” modorban pirogránit lapokra festette és hátoldalukon bitumennel vízhatlanította. Az új képek, kisebb

Ybl Miklós által a budapesti Várkertbazarhoz tervezett díszváza 1960-as években készült, Zsolnay-gyári pirogránit változata / Pirogranite variant of the ornamental vase designed by Miklós Ybl for the Castle Garden Bazaar, Budapest, manufactured at the Zsolnay Factory in the 1960s

Fotó: Csáki Klára

**Az északi pavilon
kerámiaképeinek
megmentett töredékei
a Várkert Bazár
2014. évi kiállításán /
Saved fragments of
ceramic pictures of the
Northern Pavilion
exhibited in the Castle
Garden Bazaar,
Budapest, 2014**

háborús sérülésektől eltekintve, egészen az 1950-es
évek végéig fennmaradtak.

A Várkertbazár újabb kori végpusztulása és jelen-
kori megújulásának története már egy új fejezet.

CSÁKI KLÁRA
tárgyrestaurátor

Jegyzetek

1. Hauszmann Alajos: *A magyar királyi vár*. Budapest, 1912.
2. BFL II.1.g/FKT [Fővárosi Közmunkák Tanácsa] Tervtári
iratok – Várkert építése (1871–1876, 1877–1884), rendezetlen.
3. BFL 1877/28.
4. Zsolnay Teréz, M. Zsolnay Margit, Sikota Győző: *Zsolnay.
A gyár és a család története 1863–1948 – A gyár története
1948–1973*. Corvina, Budapest, 1975.
5. BFL 1879/26.
6. A váza reprodukciója: *Honi Műipar. Műszaki közlemények
a bazai műipar válogatott termékeiből*. Építészek, műiparosok
és ipariskolák számára. Szerk. Platzer Antal. I. folyam, 1880.

A budapesti Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum –
Öntödei Múzeum szíves adata.

7. BFL 1881/4.
8. A kazettás mennyezetek mázas elemei a borítóréteges
kályhacsempék kialakítása szerint, de külső térre alkalmas
technológiával készültek. Negatív formába helyezett kaolinos
agyaglaphoz kézzel benyomkodva ragasztották és alakították
ki az egyes elemek hátoldalát. Végül a külső, fehér felületre
hordták fel a színes mázakat. A kazettákat, amelyeket több
részelemből, szellemesen megoldott fémszerelvények
alkalmazásával állítottak össze, gyorskötő gipszsel és fém-
rögzítőkkel építették be a szintén kazettásan kiképzett téglá-
boltozatba, oly módon, hogy a kívülről zárt rendszer
a téglalécek felől átszellőzhetett. Ma ezért (is) valószínűleg
az „innovatív” jelzővel „tisztelnék” meg Zsolnay Vilmost.
Kreatív ötletével így, a Várkertbazár-építkezés során,
nem csak egy új építőipari kerámiai terméket alkotott,
de e gyártmányának beépítésénél is újszerű megoldást
alkalmazott.

Szent Valburga olaja

■ Az Iparművészeti Múzeum az első főigazgató, Ráth György hagyatékából egy különös, barokk tárgyat őriz.¹ A négy, pogácsa formájú ezüstlábon álló, téglalán alakú, íves hátfalú, vörös bársonnyal bevont dobozkat fémfonalas vert csipkék és ezüstveretek díszítik. Kétszárnyú fedele domború, egyik sarokverete és nyitó gombocskája hiányzik, helyüket a rögzítésre szolgáló vörös viasz maradványai jelzik. A dobozka kulcsra zárható, a zár perselye ezüst, a kulcsba fűzött selyemszalag is eredeti.² A dobozhátfal tetejére préselt, áttört ezüstdíszeket illesztettek. A középtengelyben egy téglalap alakú fülkét koronázó, levéldíszes számráthív alatt női szent nyugszik, fölötte sugárkoszorúban az Isten báránya jelenik meg, majd felhőkkel és sugarakkal övezett Istenszem ragyog. Kétoldalt, szőlőmotívumokból komponált díszek között egy püspök és egy másik klerikus szent áll. További szőlődíszek között, közvetlenül a hátfalra illeszthető kis obeliszken királynő látható (párdarabja elkallódott). A doboz hátoldalán egy levéldíszre rögzített, ezüst akasztókarikát is elhelyeztek.³

A dobozkában fehér selyemmel bélelt, különböző formájú és anyagú edénykék, eszközök számára alakítottak ki rekeszeket. A középső mélyedés egy nyolckarú, füles, aranyozott ezüsttálka, míg további négy hengeres mélyedés palackok elhelyezésére szolgál. Az egyikhez üvegből készült, a másikhoz ébenfából esztergált kicsiny palack tartozik, amelyek fémfonalas, bouillon-hímzéssel készített selyemtakaróval fedett dugóval zárhatók. A másik két rekeszbe aranyozott ezüsttégelyek valók: az egyik pohárforma, lecsavarozható tetejű, a másik hasáb alakú, közepén szétcsavarozható, tetején mozgatható füllel. Mindkettőt vésett

díszítés borítja: az előbbin egy apátnő és egy ovális, három oroszlánt ábrázoló címerpajzs, illetve az S. W. monogram, az utóbbin csak az apáca alakja látható. A doboz rövidebb oldalain két hasáb alakú rekeszt is

Szent Valburga-olaj-tartó / Case for Saint Walburga's oil
délnémet, 18. század közepe, fa, bársony, selyem, ezüst,
papír, fémfonal (Iparművészeti Múzeum, Budapest) /
Southern German, mid-18th century, wood, velvet,
silver, paper, metal thread (Museum of Applied Arts,
Budapest) [7,5x10x15 cm]

Fotó: Áment Cellert / Iparművészeti Múzeum, Budapest

→ **A Szent Valburga-olaj-tartó préselt ezüst-dísz, Istenszem-, Isten báránya és Szent Valburga-ábrázolással (részlet) / Embossed silver ornamentation on the case for Saint Walburga's oil with renderings of the Eye of God, of the Lamb of God and of Saint Walburga (detail)**

A Szent Valburga-olaj-tartó üveg- és fapalackja, bouillon-hímzésű selyem-takaróval / Glass and wood bottle from the case for Saint Walburga's oil, with bouillon-embroidered silk cover

*magasság: 2,6 cm /
height: 2,6 cm*

kiképeztek: az egyikbe egy kis ezüstkanál helyezhető, a másik tartalma mára elveszett.

A tárgy pontos funkcióját a Ráth-gyűjtemény leltárazásaikor nem tudták megállapítani, először úti ol-tárként, később „viaticum-készlet”-ként határozták meg. A doboz valódi rendeltetését az apátnői ábrázolás és az S. W. monogram tette lehetővé. Csak egy olyan szent apátnő ismert, akit a szóban forgó monogram rejthet: „Sancta Walburga”. Sírja Eichstättben, a bencés templomban található, a kolostor címerére a fémpalackon lévő címmel azonos. Szent Walburga azon kevés nyugati szent közé tartozik, akinek sírjából „olaj” fakad. Így már az is érthetővé vált, mit is őrizhettek ezekben a parányi edényekben.

Walburga (†779) angolszász királyi családból származott, amelynek tagjai közül többeket szentként tisztelt a római egyház: atyját, Richárdot, anyját, Vunnát, testvéreit, Villebaldot és Vunibaldot, illetve nagybátyját, Vinfridet (Bonifác), a németek apostolát is. Walburga 710 körül születhetett, gyermekkorától kezdve a winburni zárdában nevelkedett. A germánok közötti misszióban serénykedő nagybátyja és bátyjai hatására nőrokonaival együtt a kontinensre jött, és bajor földön, a Villebald által igazgatott eichstätti püspökség területén, a Vunibald vezette heidenheimi monostor mellett alapított női kolostorban telepedett le, ahol apátnőként, életszentség hírében, 779. február 25-én hunyt el.⁴ Kultusza ereklyéi felemelésével és átszállításával terjedt el igazán: testét 870 és 879 között Eichstättbe vitték, ahol a később róla elnevezett női kolostor templomába tették nyilvános tiszteletre.

Fotó: Áment Gellért / Iparművészeti Múzeum, Budapest

Sírhelye többször változott az évszázadok folyamán. Ereklyéit még a középkorban a főoltárba helyezték, amely mögött az altemplom mennyezetét is megnyitották, így láthatóvá vált az altemplom oltára és a szent testét rejtő főoltár közötti fal, amelyen a két oltár között egy zárható fiúlkét alakítottak ki az úgynevezett *Walburgisöl* gyűjtéséhez. A szent sírjából inkább vízre, mint olajra emlékeztető folyadék fakadása október 12-én, az ereklyék főoltárba helyezésének napján kezdődik, majd február 25-én, a szent ünnepén végződik.⁵ A budapesti dobozka fémdíszén is jól fölismerhető az olajgyűjtő fülke számárhátíves oromzata, amelyen a szent patróna nyugszik. Az is jól látszik, hogy a sírból fakadó cseppeket egy V alakú eszközzel gyűjti össze. A dobozban található kis tál formailag pedig azt a nagy edényt idézi, amelyet a kolostorban használtak a folyadék gyűjtésére a barokk metszetek tanúsága szerint. A dobozka fémdíszein látható férfi szentek Walburga bátyjai, az obeliszken álló királynőszobor pedig édesanyját ábrázolja, párja a szent apa, Richárd lehetett. Hasonló rendben vannak elhelyez-

Fotó: Áment Gellért / Iparművészeti Múzeum, Budapest

**A Szent Valburga-
olaj-tartó, nyitott
állapotban / The case
for Saint Walburga's
oil, opened**

**A Szent Valburga-
olaj-tartó ezüsthégyei,
vésett, aranyozott
díszítéssel / Silver jars
from the case
for Saint Walburga's
oil, with engraved,
gilded decoration**
[3,8 x Ø 1,5 cm,
4,1 x Ø 1,5 cm]

Fotó: Áment Gellért / Iparművészeti Múzeum, Budapest

ve ugyanis a szent rokonok gótikus szobrai Valburga sírja fölött is.

Szent Valburga hazai kultuszával Bálint Sándor foglalkozott először.⁶ Tiszteletét a török hódoltság után német földről betelepülő katolikusok erősítették meg. A középkorban nagyon ritka patrocínium, az újkorból csak néhány műalkotás tükrözi a szent eleven kultuszát (Szent Mihály-plébániatemplom mellékoltára, Érd).⁷ A szembetegségekben szenvedők keresték különösen pártfogását, ezzel is magyarázható, hogy a budavári Nagyboldogasszony-plébániatemplom (Mátyás-templom) egykori északi sekrestyéjében az egyik szekrény felett, egy Szűz Mária-kép társaságában Szent Ottiliával, aki szintén a szembetegségekben hatékony patróna, párban függött Valburga – mára elkallódott – képe.⁸

A személyes tisztelet emlékei még a szentképek. Hazai gyűjteményekből említjük az Iparművészeti Múzeum egy szép pergamenképét, amely szintén apácamunka lehet,⁹ illetve Szilárdfy Zoltán gyűjteményében van ugyancsak egy pergamenkép, illetve két metszet.¹⁰ Joseph Sebastian Klauber metszetén pontosan ábrázolták az „olaj” gyűjtésének folyamatát, illetve látható egy kis nyitott dobozka is, amelyben a becses folyadékot tartalmazó üvegeket tárolták, szállították.

A gyógyító erejű folyadékot a barokk korban újra fölfedezték, piciny edényekben messze földre eljutott. A Walburgisöl szállítására, tárolására és adagolására

szolgált az itt bemutatott tárggyegyüttes is. Délnémet, osztrák gyűjteményekben sokféle olajtartó doboz (szelence, komód, oltár stb. alakú) ismert, amelyeket gyakran csipkével és bársonnyal díszítettek.¹¹ A díszes dobozok készítésének virágkora a 18. század közepére esett, ekkoriban készíthették az Iparművészeti Múzeum példányát is, talán az eichstätti kolostor nővéreinek közreműködésével. Az eddig publikált olajtartó dobozok között a budapesti darab nemcsak különleges formája, hanem ikonográfiája és részletgazdagsága miatt is egyedülálló. Ráadásul hasonló funkciójú tárgy a hazai gyűjteményekben eddig még nem bukkant föl.

TERDIK SZILVESZTER
művészettörténész

Jegyzetek

1. Ltsz. 62.981.1-8. A gyűjtemény történetéről: Horváth Hilda (szerk.): *Egy magyar polgár: Ráth György és munkássága*. Budapest 2006.
2. A textilrészeket Pataki Anikó, a fémvereteket Juhász Gábor tisztította meg.
3. A Ráth-gyűjtemény leltározásakor, a 20. század elején még megvolt. Vö. a tárgy leírását a Ráth Leltárkönyvben, 868. tétel. Iparművészeti Múzeum, Adattár.
4. Életről: *Acta Sanctorum III. Februar.* Ed. Johannes Bolland – Gottfried Henschen, Antwerpen, 1685, 562–568. Magyarul: Dedek Crescens Lajos: *Szentek élete*. I. Budapest, 1900, 220–221. *Szentek élete az év minden napjára*. I. Szerk. Schütz Antal. Budapest, 1932, 178–180.
5. A szent sírjának története: Maria Magdalena Zunker OSB: *Die Grabanlage der heiligen Walburga*. In: Claudia Grund – Emmanuel Braun (Hrsg.): *Heilige Walburga hilft aus aller Not. Zeugnisse ihrer Verehrung und Verklärung*. Eischttätt, 2000, 19–34. A sír jelenlegi állapotának fotója: uo. 32.
6. Bálint Sándor: *Ünnepi kalendárium I*. Budapest, 1977, 333–334.
7. Illésházy János Walburga, Érd-Ófalu védőszentje tiszteletére emeltette. Említi: Bálint, i. m. 334. *Pest megye műemlékei*. I. Szerk. Dercsényi Dezső. Budapest, 1958, 350. Szilárdfy Zoltán: Az óvári Ispota Szent Rozália kápolnájának oltárképe a barokk Bécs segítőszentjeit bemutató festmény fényénél. *Arrabona*, 49. (2011), 202.
8. „...supra quod sunt Icones Beatae Mariae Virginis, Sanctae Walburgae et Sanctae Ottiliae.” Esztergom, Prímási levéltár. *Canonica visitatio 1822/349*.
9. Ltsz. 88.194. A képen 1777-es évszám, és egy német nyelvű versike szerepel.
10. Szilárdfy Zoltán: *A magánábitat szentképei a szerző gyűjteményéből*. I. (17–18. század) / *Kleine Andachtsbilder aus der Sammlung des Verfassers*. I. (17.–18. Jahrhundert). Szeged, 1995, kat. 46, 378, 379.
11. Grund–Braun, i. m. 49–84.

Száz éve született Z. Gács György (1914–1978) festő-iparművész

„Látod, csalánba nem üt a ménkű” – mondta, és közben úgy nevetett, ahogyan csak ő tudott.

A Kútvölgyi Kórházban látogattam meg, ahol két

Z. Gács György: Metropolis / György Z. Gács: Metropolis
[1975] üveg, fém, plexi, magasság: 51cm (Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria, Budapest) / glass, metal, fibreglass, height: 51 cm (Museum of Fine Arts – Hungarian National Gallery, Budapest)

Fotó: Fehér Katalin / Szépművészeti Múzeum – Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

Fotó: Baska Balázs / MaNDA

Z. Gács György: Üvegablak, Magyar Nemzeti Digitális Archívum és Filmintézet, lépcsőház, Budapest II., Budakeszi út 51/E (akkor Magyar Filmtudományi Intézet és Filmarchívum) – részlet / György Z. Gács: Stained-glass window. Stair hall, Hungarian Institute of Motion Picture Sciences and Film Archives (now: Hungarian National Digital Archives and Film Institute), Budapest, II., Budakeszi út 51/E (detail)
[1977] festett üveg, jelzett / stained glass, signed [250x290 cm]

nappal azelőtt villám csapott az EKG-készülékbe, és ettől jobban lett. De ami a legfontosabb volt: a félkész kisplasztikáját vittem be egyeztetésre, hogy miképpen alakuljon tovább a munka.

Elmondhatjuk, hogy fantasztikusan érdekes élete volt Z. Gács Györgynek. A Magyar Képzőművészeti Főiskolán Szőnyi István, Aba Novák Vilmos és Vaszary János voltak a mesterei. A korai kritikák grafikai érzékenységet dicsérik, majd a háború után a „Kis-képzőben” tanított, ahol 1952-ben Báthory Júlia létrehozta az üveg szakot.

1953-tól haláláig (1978-ig) a Magyar Iparművészeti Főiskolán a díszítőfestő szak tanszékvezetője volt. Más országokhoz hasonlóan a festészet különböző

alkalmazott műfajait tanították itt: a murális műfajok (freskó, secco, sgraffito, mozaik), valamint az üvegfestészet első kísérletei is itt történtek.

Z. Gács György egyébként is vonzódott az üvegfestészetéhez, több megbízásos munkát is teljesített. De ennél is szélesebb skálát nyitott azzal, hogy a tűzománc művészeti kategóriába emelése is az ő szándéka volt először.

Visszatérve az üvegre: a hagyományos ólomkeretes üvegkompozíciók után a ragasztott színes üvegablakokkal is kísérletezett (Aranyhomok Szálló, Kecskemét), de Budapesten az Ofotért Váci utcai és Károlyi Mihály utcai üzleteiben is láthattuk hasonló, nagyon izgalmas munkáit.

Hazánkban elsőként hozott létre fénymobilokat tükrök, féltükrök használatával, ezekben a konstruk-

tivista szemléletmód mellett az elektronika, a mobil kísérletei is bevonultak a művészi eszköztárba.

Nem véletlen, hogy amikor a díszítőfestő szakot megszüntették, 1965-ben létrehozta az üveg szakot. A kerámia és a porcelán szakokkal együtt már szilikátipari tanszék néven működött az ipari igényekre is nagyon érzékenyen és hasznosan reagáló oktatási egység. Akkortájt a szilikátipari ágazatok gyáraiban a mi tervezőink látták el a tervezői feladatokat, bár a tervezői státus még nem is létezett.

1978-ban vonult nyugdíjba, és tavasszal útnak indult, hogy imádott Párizsát még egyszer meglátogassa. Ebben megakadályozta balesete. Most lenne száz éves.

BOHUS ZOLTÁN
üvegtervező, szobrász

Ezüstös cseppek, láthatatlan könnyek

Emlékezés Remsey Flóra (1950–2014) textilművészre

■ A Gödöllői Iparművészeti Műhely 2014 júniusában megnyílt, szeptember végén zárult *Mű – Történetek – Az emlékezés éve 1914–2014* című, a GIM-házban rendezett kiállításon szerepelt Remsey Flóra textilművész egyik utolsó alkotása: a *Hullás* című kompozíció. Az alkotó a tárlat megnyitóján még velünk volt, zárásakor már nem lehetett jelen. A nagy múltú, Gödöllő művészetéhez ezernyi szállal kötődő Remsey művészcsalád textilművész-prominense rendkívül aktív életútjának és munkásságának 2014 nyarán az alattomosan támadó betegség váratlanul vetett véget. A *Hullás* című alkotás csak szemléletében, kompozíciós rendjében és motívumvilágában kapcsolódott Remsey Flóra oly karakteres és egyéni hangú textilművészeti törekvéseihez, anyagában és technikájában nem: a kárpitművészettel, és a művész kárpitművészeti munkáival csak távoli, áttételes összefüggéseket teremtő, szuverén alkotóelvek szellemében kimunkált, az 1990-es évektől épülő különös művek együttesének újabb kompozíciójaként valósult meg. A fekete alapra applikált, felülről lefelé növekvő, fekete és barna gyöngy-

Fotó: Molnár Géza

→
Remsey Flóra:
Valahonnan valahová
(részlet) /
Flóra Remsey:
From Anywhere to
Anywhere (detail)
[2001] *gyapjú, pamut,*
selyem, alumínium,
franciagobelin-
és fémszövés,
egyéni technika /
wool, cotton, silk,
aluminium, French
Gobelin and metal
weaving, individual
technique
[240x150 cm]

Remsey Flóra:
Magtörténet – Alvó
mag, Kezdet, Törzs /
Flóra Remsey: Seed
Story – Sleeping Seed,
Beginning, Trunk
 [1990] gyapjú, selyem,
 pamut, francia-
 gobelin- és egyéni
 technika (Ipar-
 művészeti Múzeum,
 Budapest) / wool, silk,
 cotton, French Gobelin
 and individual
 techniques (Museum
 of Applied Arts,
 Budapest)
 [35x90 cm,
 86x71 cm,
 167x53 cm]

ből kirakott és alumíniumszálból font korongok csepp formájú alakzatokba rendezett, tompaságokba fúló és csillogó fényreflexekben tündöklő, rétegzett kompo-

zíciója a vegyes technikával megvalósított domborművek kategóriájába illeszkedett inkább, mintsem a sík textilművek, a klasszikus kárpitok osztályába. A

művész költői hangvételi kommentárral kísérte alkotását: „Vannak arcunkon végigpergő ezüstös cseppek, és vannak belül, lelkiünk lemezére égő láthatatlan könnyek. Minderre gondolva született munkám.”

A gödöllői művészeti, textilművészeti hagyományok továbbvivőjének 2008-ban kiadott katalógusában olvasható Remsey Flóra művészi pályájának tömör összszegzése: „1950-ben művészcsaládban született Gödöllőn. 1975-ben szerzett diplomát a Magyar Iparművészeti Főiskola gobelin- és szőnyegtervező szakán. Szabadfoglalkozású művészként dolgozik. Tevékenységi területei: szövött falikárpitok (francia gobelin); kastélyok, paloták textilrekonstrukciói; egyéni technikával készült fémszövés-kompozíciók. A szombathelyi textilbiennálék, jelentősebb bazai és külföldi kiállítások résztvevője. Művei megtalálhatóak: a Szegedi Orvostudományi Egyetem Új Klinikáján, a Gödöllői Városi Múzeumban, a wageningeni Városházán (Hollandia), a Balassagyarmati Bíróságon, a Gödöllői Királyi Kastélyban, a budapesti Postamúzeumban, a Petőfi Irodalmi Múzeumban, a szombathelyi Savaria Múzeumban, az Iparművészeti Múzeumban és a Kecskeméti Képtárban. 1986-ban Neufeld Anna-díjat, 2001-ben Gödöllő Városáért Díjat, 2005-ben Hungart-ösztöndíjat, 2006-ban Körösfői-Kriesch Aladár Művészeti Díjat kapott. 1978-tól 1998-ig gobelin- és szőnyegszövést, textiltervezést tanított a gödöllői Petőfi Sándor Művelődési Központban, 1998-tól a Gödöllői Új Művészet Közalapítvány alkotóházában tanít.” A katalógus által már nem regisztrált, a 2008-at követő néhány esztendő legfontosabb eseménye, hogy Remsey Flóra 2009-ben elnyerte a Ferenczy Noémi-díjat.

Az életrajz pontosan regisztrálja – a művészpedagógiai munka és a szakmai szervezetekben kifejtett, így a Magyar Kárpitművészek Egyesületében és a Gödöllői Iparművészeti Műhelyben végzett önzetlen és áldozatos tevékenység mellett – az életmű hármastagolódását. Sokoldalú szakértelemre, alapos mesterségbeli tudásra, széles körű technikai felkészültségre és körültekintésre, beleérző képességre volt szükség a Gödöllői Királyi Kastély (1996–1997), a hajdani budapesti Andrassy úti Saxlehner-palota (1999–2000) és a Petőfi Irodalmi Múzeumnak otthont adó Károlyi-palota (2000) egykori textiljeinek, a függönyök, a textiltapéták rekonstrukciós munkálatai során. E megbí-

Remsey Flóra:
Kárpitterv /
Flóra Remsey:
Tapestry design
[2010–2014]

papír, tempera /
paper, tempera
[88x38 cm]

zásra készült munkák a régi, fennmaradt részletek és múzeumokban őrzött maradványok, korabeli tervek és felvételek felhasználásával készültek a történeti hűség jegyében: a különböző színvariációkban megjelenített motívumokkal – egymásba fonódó virág-, inda-, kehely- és akantuszlevél-rajzolatokkal, a színárnyalatok leleményes alkalmazásával – a hajdani eleganciát és pompát sugárzó, a belső terek atmoszféráját visszafogottan meghatározó textilegyütteseket tervezett. A természeti motívumok révén kapcsolódnak ezek a kastély- és palota-kollekciók az autonóm Remsey-kompozíciókhoz: az 1970-es évek második felétől az életmű lezárulásáig ívelő, négy évtizedes alkotószakaszban megszületett, a franciagobelin-szövés technikáját alkalmazó, később e technikát különböző eljárásokkal és elemekkel gazdagító falikárpitokhoz. Remsey Flóra minden alkotását a természet, a kimeríthetetlenül gazdag, fantasztikus organikus világ inspirálta. A kezdetben alkotott, konkrét természeti motívumokból építkező műveket követően születtek meg a természeti absztrakció jegyében komponált, a hagyományos négyzet vagy téglalap formátumot szabálytalan körvonalúvá oldó kárpitok, amelyek hol megismételt, hol átalakuló motívumokra szervezettek,

és ezáltal is mozgalmas, hullámzó, sodró lendületű kompozíciók. E műegyüttes egyik kiemelkedő jelentőségű sorozata az öt alkotásból felfűződő *Magtörténet* című szekvencia, amelynek 1992-es, lombosfalakzatot idéző *Kiteljesedés* kárpitját az Iparművészeti Múzeum őrzi. Festői előadásmód, érzékeny színvilág, lírai hangvétel és finom dekorativitás élteti ezeket a szimbolikus tartalmakat összegző alkotásokat. A gyapjú és a selyem mellett már a korai művek szövédékeiben is megjelent, meg-megcsillant a fémszál, amely aztán – elsősorban az ezüstös, tompa fényű alumíniumhuzal – az 1990-es években egy-egy mű, majd műcsoport kizárólagos alkotóelemévé is vált. A fémszálból font-szőtt sík felületekkel, a síkba transzponált fémelemekkel és a térbe kiléptetett ezüstpapír golyókkal, térgeometrikus alakzatokkal és motívumokkal különleges, transzcendens sugárzású műveket tárt a befogadók elé. A font, a szövött, eldolgozott szálakkal és a szabadon hagyott drótvégekkel a lágyságok és az élességek, a rend és a káosz ellentétes pólusait ütköztette – mint a *Selyemút* című 2004-es munkán –, míg a gömbök, a korongok, a gyűrűk, a spirális-vonulatok egymás mellé illesztett monoton ismétlésével (*Felületek*, 1999) hallatlan izgalmas texturális-fakturális, egyszerűs mind fizikai valójukban megjelenő és illuzionizmusokban játszó plasztikai közegeket komponált.

Remsey Flóra a természet és az ember jelenkori kapcsolatát, viszonyát analizáló, a természet kimeríthetetlen szépségeit kutató munkássága, új kifejezési lehetőségeket, új formákat kereső textilművész – és szobrászi – életműve azért példaadó, mert az ő törekvéseit is – amiként gödöllői elődjeit – a hagyománytisztelet és az újítás szellemisége egyként éltette. Klasszikum és modernitás egyidejű jelenléte – talán ez a titka a korszerű, a hiteles, a szervesen a korbá ágyazódó művek megszületésének. A Remsey Flóra-oeuvre váratlan lezárulásával Gödöllő művészete és a magyar művészet modern kori története – a fenséges, titokzatos szépségű kárpitokon és a rusztikus, transzcendens töltetű (textil)plasztikákon túl – (ismételten) ezzel a fontos tanulsággal is gazdagodott.

WEHNER TIBOR
művészettörténész

Remsey Flóra:
Lepkesorozat II.
(kárpitterv) /
Flóra Remsey:
Butterfly Series, II
(tapestry design)
[2010–2014]
papír; tempera /
paper; tempera
[44x44 cm]

Katharina Roters: Hungarian Cubes

A Kádár-kockától a Tüzép-barokkig

EGY LOKÁLIS ÉPÍTÉSZETI JELENSÉG
A GLOBALIZÁLT KULTURÁLIS TÉRBEN

■ Svájci kiadónál jelent meg nemrégiben Katharina Roters könyve¹, amely egy jellegzetes magyar háztípus, a sátoztetős kockaház, illetve a vidéki családi házak homlokzatainak egyéni formálását, ornamentális díszítményeinek feldúsulását és sajátos változatainak esztétikáját kínálja az olvasónak.

Ki ne ismerné e tájék legelterjedtebb háztípusát, az 1960-as évek végétől az 1980-as évek közepéig regnáló „magyar kockát”? Melyikünk ne látott volna közelről ilyet, ki ne lakott volna benne hosszabb-rövidebb ideig? Talán éppen ebben rejlik ennek az építészeti fenoménnek – és tegyük hozzá: összetett kulturális örökségnek – a kettőssége. A triviális, a banális gyakran eltávolítja magától a megismerés szondáját; az ismertnek, tudottnak vélt többnyire semlegesít és érdektelenné tesz. Külső szemre, érdektelen szemlélőre van szükség, hogy a banálisban rejlő csodát meglassa, és kibontsa.

A félig (nyugat)német, félig magyar gyökerekkel rendelkező Katharina Roters Magyarországra költözve csöppent bele abba a vizuális élménybe, amit országsszerte főként kistelepülések amúgy meglehetősen érdektelen, rozzant magánházainak homlokzatán látott. Szíven ütötte a spontán díszítőkedvnek az a virulenciája, öntörvényű esztétikája, amit itt tapasztalt. Eddig is tudni lehetett, hogy a sokszor, főleg a hivatalos építésszakma által leírt, lesajnált kockaház, a spontán népi építészet igazi remekeket is kitermelt. Roters főként a házhomlokzatok ornamentális változataira fókuszált gépével – szó szerint és képletesen is. A könyv szerkezete maga is tükrözi az alkotói attitűdöt, amely *in situ* terepmunkából indul(t) ki: a kötetben előbb a családi házak frontális nézetben felvett fényképei sorakoznak száznegyven oldalon, majd rö-

vid értelmező-kontextualizáló szövegek következnek. Minthogy voltaképpen a kiadvány kezdeményezője, szerkesztője és gondozója egy személyben a művész, a végeredmény közelebb áll egy magánkiadású művészkiadvány ideájához, semmint egy tudományos kiadványéhoz. Az oldalpárokban sorakozó, a magyar vidék építőkedvét és murális díszítőszenvédélyét megjelenítő képek egyfajta inventáriumot adnak ki (a települések eltérő földrajzi tájegységeken, az ország különböző megyéiben találhatók). Eredetileg mintegy ezer ilyen felvétel készült, ezek közül láthat az olvasó néhány százat – a fotók sajátságosága, hogy tűlések, és már-már gyanúsán tiszták. A fotós persze utómunkálatokat végzett a beszennelt diákból készült fájlon: a tárgy pontos érzékelése érdekében kitisztította a fotókat, és eltüntetette a modern folklór olyan zavaró-belógó objektumait, mint a villanyvezetékek vagy parabolaantennák, minden más tekintetben azonban

KATHARINA ROTERS | HUNGARIAN CUBES

PARK BOOKS

hűen járt el az építészeti és díszítőrészek megörökítésében. A választott bemutatásmód eredményeként a fotók nagyon különös benyomást gyakorolnak a szemlélőre: egyszerre teátrális és objektív-leíró benyomást keltenek. A képeket értelmezik, vagy pontosabban szólva burkolják információs felhőcskébe a kötet szövegei: Roters mellett filozófus (Hannes Böhringer), kultúrákutató (Szijártó Zsolt), építészettörténész (Prakfalvi Endre) és dokumentumfilmes-médiaművész (Szolnoki József) szerzők írtak a kiadványba (természetesen németül és angolul olvashatók). Szolnoki szövege (*A papa mondta, hogy legyen így!*) a kötetben közvetlen visszacsatolás arra a gyűjtőmunkára, amelyet Katharina Rotersszel közösen végeztek: míg Roters fotózott, addig Szolnoki a kicsinosított házak lakóival készített interjúkat, amelyekben utánaeredt a házak keletkezésének, létrehozójuk motivációinak is.

Nem véletlen a homlokzat kiemelt szerepeltetése, merthogy a szerző álláspontja szerint a ház homlokzata hordozza azokat az átalakulási momentumokat és kulturális kódokat, amelyek ugyanúgy jellemzőek a korábbi, szilárdan álló parasztházak oromzataira, mint a kockaházak ablakokkal tagolt falsávjaira. A homlokzat egyértelműen a ház lehangsúlyosabb kommunikációs felülete, a „Zeitgeist” gyűjtőhelye (a kötet tanúsága szerint van például olyan családi ház, amelynek utcafronti oromzatába a montreali olimpia tiszteletére az olimpiai lángot formázták!).

Számos kérdést vet fel a könyv (témája). Vajon mit jelent számunkra a közös kulturális emlékezeti térben felbukkanó kockaház? Mit kezdünk vele, milyen a megítélése: pozitív, vagy inkább negatív? Honnan ered, és hogyan terjedt el a háztípus Magyarországon, melyek megjelenésének földrajzi határai, ikonográfiai jellemzői? Mi célt szolgált a házakon a homlokzatok

egyénre szabása, ornamentális vagy felületi átalakítása? Milyen lélektani és szociológiai, kulturális antropológiai összetevői voltak a háztípus térhódításának stb... És mindenekelőtt: vajon hogyan lehetséges, hogy egy ennyire szem előtt lévő téma, közelmúltunk egyik emblematisztikus építészeti jele még nincs teljes körűen feldolgozva, nincs kikutatva az utolsó részletig? Miért érdekes mindez egy svájci kiadónak és nem egy magyaroknak?!

A kockaház és annak építészeti perszónifikációját lehet szeretni, vagy nem szeretni, ám egyet biztosan nem lehet megtenni: negligálni és figyelembe nem venni. Ugyanígy vita tárgya lehet a kötet által sugalmazott tétel, mely szerint a homlokzatok egyénivé tétele a helyben rendelkezésre álló anyagok-eszközök (lásd Tüzép-telepek) és szellemi potenciál igénybevételével alapvetően szubverzív funkciójú volt, lehetővé téve ezáltal a monolitikus típusú, hatóságok, a szakbürokrácia által képviselt állami ellenőrzés és homogenizálás feloldását. Akárhogyan is volt, a megőrzés mellett – merthogy ez az épületállomány is folyamatosan pusztul, illetve átalakul – igazi feladatunk a jelenségek megértése és nagyobb, átfogóbb folyamatokba illesztése, kontextualizálása.

A kötet ehhez nyújthat új szempontokat, új módszertant – túl az esztétikán.

KÉSZMAN JÓZSEF
művészettörténész

Jegyzetek

1. Roters, Katharina: *Hungarian Cubes. Subversive Ornaments in Socialism / Subversive Ornamente im Sozialismus*. Park Books, Zürich, 2014, 176 p.
2. Közelmúltunk néhány elhíresült „kockája”, az évfordulós *Rubik-kocka* és a nem kevésbé figyelemre méltó ún. *Párizsi kocka* mellett a *Kádár-kocka* minden bizonnyal a létező szocializmus kreatív erőinek tárgyasult alakzatai.

Hírek

Hollandia a Design Hét Budapest 2014 díszvendége. A 2014. október 3. és 12. között, immár tizenegyedik alkalommal megrendezett fesztivál védnöke és főszponzora a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, ki-

emelt szakmai partnere a Magyar Formatervezési Tanács és a Design Terminál, szervezője a HIPAVILON Magyar Szellemi Tulajdon Ügynökség. Az „Átvitt értelem” szlogen jegyében meghirdetett fesztiválon

számos program járja körül a formatervezés és a technológia kapcsolódási pontjait, legújabb eredményeit, aktuális kérdéseit a hazai, és a díszvendég holland design különféle területein. A designszakma egészét

megmozgató eseménysorozat néhány kiemelkedő rendezvénye: az *Átvitt értelem* című kiállítás a Várkert Bazárban (október 3–november 2.), a *Central European Fashion Days* keretében (október 3–5.) a *Gombold újra!* Közép-Európa nemzetközi divattervezői pályázat döntője a Városligeti Műjégpályán, valamint a szakma legrangosabb hazai elismerésének, a Magyar Formatervezési Tanács kezelésében, a nemzetgazdasági miniszter által meghirdetett Magyar Formatervezési Díjnak az átadása négy kategóriában: termék, vizuális kommunikáció, terv, és diákmunka, valamint a Design Management Díj átadása. A nyertes alkotásokat és a kiemelt pályaműveket bemutató tárlat, kiegészítve az eltelt 35 év díjazott tárgyaiból válogatott jubileumi kiállítással, 2014. október 7. és november 2. között látogatható az Iparművészeti Múzeumban. (Bp. IX., Üllői út 33–37.)

■ **Kincsek a padláson.** – A Reguly Antal Múzeum és Népművészeti Alkotóház (Zirc, Rákóczi tér 10.) udvari szárnyának tetőterében korszerűen felszerelt, három múzeumi funkcióra alkalmas teret hoztak létre. Állományvédelmi feladatoknak megfelelő raktár, gyűjteményeket bemutató kiállítások helye és oktatási célokat szolgáló terem található a 2014. szeptember 27-én átadott épületben, ahol ez alkalomból nyitották meg a *Kincsek a padláson* című kiállítást.

■ **Word Press Photo 2014.** – Az idei nemzetközi pályázatra érkezett közel százezer felvételtől 143 sajtófotót mutatnak be a Néprajzi Múzeumban 2014. szeptember 26. és október 26. között. (Budapest V., Kossuth Lajos tér 12.)

■ **A Zsolnay aranykora** – Gyugyi László gyűjteménye újabb tárgyakkal gazdagodott. 2010

óta mutatják be Pécsen a Zsolnay Negyedben, a Sikorski-házban az Amerikai Egyesült Államokban élő elektromérnök, műgyűjtőtől, Gyugyi Lászlótól, becsült értékének feléért, 1,3 millió euróért megvásárolt, közel hatszáz kerámiatárgyból, hat Zsolnay-tervrajzból és két fényképalbumból álló gyűjteményt. A közelmúltban Gyugyi László 23 újabb műtárgyat adományozott a Zsolnay-gyűjteménynek, közöttük egy szecessziós díszkorsót, melyet Sikorski Tádé készített.

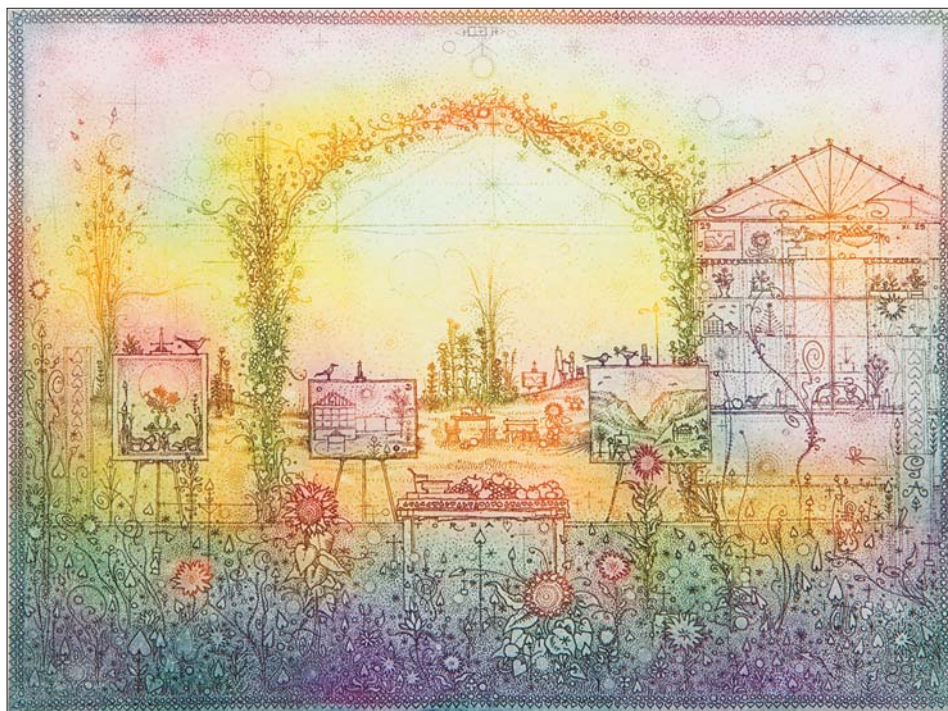
■ **Torda–Budapest** című kiállítással nyílt meg a Gross Arnold Galéria Budapesten a Bartók Béla út 46. szám alatt. A művészeti galéria kávézó és könyvtár is egyben. A nyitókiállítás a szülőföldről, a Kolozsvár melletti Tordáról indítja az életművet bemutató tárlatsorozatot. A jellegzetes Gross-műve-

ket családi fotókkal kiegészítve láthatja a közönség. (A képen Gross Arnold *Tordai kert* című munkája.)

■ **A világ tíz leglenyűgözőbb medencéi** közé választotta a tiszafüredi négycsillagos Tisza Balneum Hotel Tisza-tóra néző kültéri medencéjét az *artchitectural.com* online építészeti és designmagazin.

■ **Szabad•kézzel** címmel Finta József építész útirajzokat és tervrajzokat bemutató kiállítása látható a Vigadó Galériában (Bp. V., Vigadó tér 2.) 2014. szeptember 27-től november 9-ig.

■ **Hungarikonok.** A Várkert Bazárban augusztus végén nyílt meg a Kárpáti Tamás magángyűjteményét bemutató kiállítás. A tárlat legendás magyarok tárgyait helyezi egy-

Fotó: Gross Arnold Galéria, Budapest

egy képzőművészeti alkotásba. A művészeti közegbe illesztett kultikus tárgyak gyűjteményét először 2009-ben láthatta a közönség Budapesten a Petőfi Irodalmi Múzeumban. A Bécset, Rómát, Londont is megírt kiállítás most újabb 20 műtárggyal gyarapodott. Kő Pál, Kass János, Pauer Gyula, Szikora Tamás, Konok Tamás, Nádler István vagy Gyémánt László alkotásain kívül számos fiatal tehetség munkája is látható a 2015. január 31-ig nyitva tartó kiállításon. (Bp. I., Ybl Miklós tér 6.)

■ **„Hívjad a, hívjad a falovacskát!”** – Tészabó Júlia művészettörténész játékló-gyűjteménye 2014. december 30-ig látható Székesfehérváron a Városi Képtár – Deák Gyűjtemény Oskola utca 2–4. szám alatti Hetedhét Játékmúzeumában.

■ **Szövött szimfóniák** címmel Nagy Judit kárpitművész nyolc munkáját – *A kör*, *A hori-*

Fotó: Molnár Gyula

zont, *Az élet*, *A ház*, *A lélek*, *A vertikális*, *Az oszlop* és *A fal* című kárpitját – mutatják be a Petőfi Irodalmi Múzeumban. (Bp. V., Károlyi Mihály u. 16.) Az *Ars Sacra Fesztivál 2014* keretében megrendezett kiállítás 2014. október 31-ig látogatható. (A képen Nagy Judit *A ház* című falikárpitja.)

■ **A Mesterek, műhelyek** című kiállítássorozatban Fekete György belsőépítész és Schrammel Imre keramikusművész munkáit mutatják be a Gödöllői Iparművészeti Műhelyben 2014. október 18. és 2015. február 28. között. (Gödöllő, Körösfői u. 15–17.)

■ **Vienna Design Week – 2014.** Szeptember 26. és október 5. között Magyarország volt a Bécsi Design Hét vendége. A Balassi Intézet – Collegium Hungaricum Bécs szervezésében, a Külgazdasági és Külügyminisztérium támogatásával a Schwarzenberg Palota kupolatermében, és a fesztivál számos helyszínén, kiállításokon, workshopokon kaptak bemutatkozási lehetőséget a fiatal magyar tervezők.

■ **Madách Retro – A Tragédia színei 1964/2014** című irodalmi és grafikai tárlat 2014. december 10-ig látogatható a Petőfi Irodalmi Múzeumban (Bp. V., Károlyi Mihály u. 16.) Az ember tragédiája színeihez 50 éve készített illusztrációk most, Madách Imre halálának 150. évfordulója alkalmából ismét láthatók a múzeum falain. Bálint Endre, Feledy Gyula, Gy. Molnár István, Hincz Gyula, Kondor Béla, Lukovszky László, Martyn Ferenc, Pásztor Gábor, Raszler Károly, Szántó Piroska, Tóth Imre és Würtz Ádám műveinek befogadását különféle számitógépes installációk is segítik.

■ **Pom Pom játszóter.** – Csukás István közismert mesehősei ihlették a Budavári Önkormányzat támogatásával, a Naphegy té-

Fotó: egyker.blog

ren megépített játszóteret. A 2014. szeptember 3-án felavatott kör alakú téren Fesztéüsszentő Hapci Benő, Madárvédő Golyókapkodó és a képen látható Gombóc Artúr házán kívül többek között a Radírpók hálója mászóka, a vizet adó Szomorú Szamovár kút, bébihinták, csúszdák, rugós játékok szórakoztatják a gyerekeket. Sajdik Ferenc grafikusművész, karikaturista két-dimenziós terveit és rajzfilmfiguráit Pereidy Zoltán és Jarosch Imre iparművészek változtatták háromdimenziós valósággá.

■ **10. madeinhungary + 3. meed** – Határtalan Design címmel nyílt kiállítás az Új Budapest Galériában. (Bálna, Budapest IX., Fővám tér 11–12.) Cseh, lengyel, szlovák és magyar bútor-, textil-, formatervezők, belsőépítészek és képzőművészek munkái láthatók 2014. október 4. és november 23. között a *Design*, *antidesign* és *társadalmi design* alcímet viselő tárlaton.